

05
24

НІЧКАІ ЖЫВЕ
1 МАЯ

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА № 5

Лаўрэат Сталінскай прэміі
Максім ТАНК.

Нядаўна Совет Міністраў Саюза ССР прысудзіў Сталінскія прэміі за выдатныя работы ў галіне літаратуры, кінематаграфіі і мастацтва за 1947 год. Беларускі народ ганарыцца тым, што ў ліку выдатных майстроў літаратуры і мастацтва, удастоеных высокага звання сталінскіх лаўрэатаў, ёсць і яго прадстаўнікі.

Сталінская прэмія другой ступені прысуджана народным артыстам БССР Г. П. Глебаву, Б. В. Платонаву, І. Ф. Ждановіч і заслужанаму артысту БССР К. Н. Саннікаву за выдатны патрыятычны спектакль «Канстанцін Заслонаў».

У другі раз адзначан Сталінскай прэміяй народны мастак БССР З. І. Азгур. Прэмія яму прысуджана за скульптурны партрэт Ф. Э. Дзержынскага.

За зборнік вершаў «Каб ведалі» Сталінская прэмія другой ступені прысуджана аднаму з лепшых паэтаў рэспублікі Максіму Танку.

Ніжэй мы друкуем два яго вершы.

Лаўрэат Сталінскай прэміі
народная артыстка БССР
І. Ф. Ждановіч.

Партыя

Партыя.
Я—адзін з яе радавых.
Я—адна толькі хваля таго акіяна,
Што грудзямі прабіў
У ільдах векавых
Шлях гольфстрыму,
Шлях сонцу нябачнага рання.
Партыя —
Выпрабаваны ў баях карабель.
Я—адна толькі нітка
У тых ветразях алых, суровых,
Што гісторыі подых

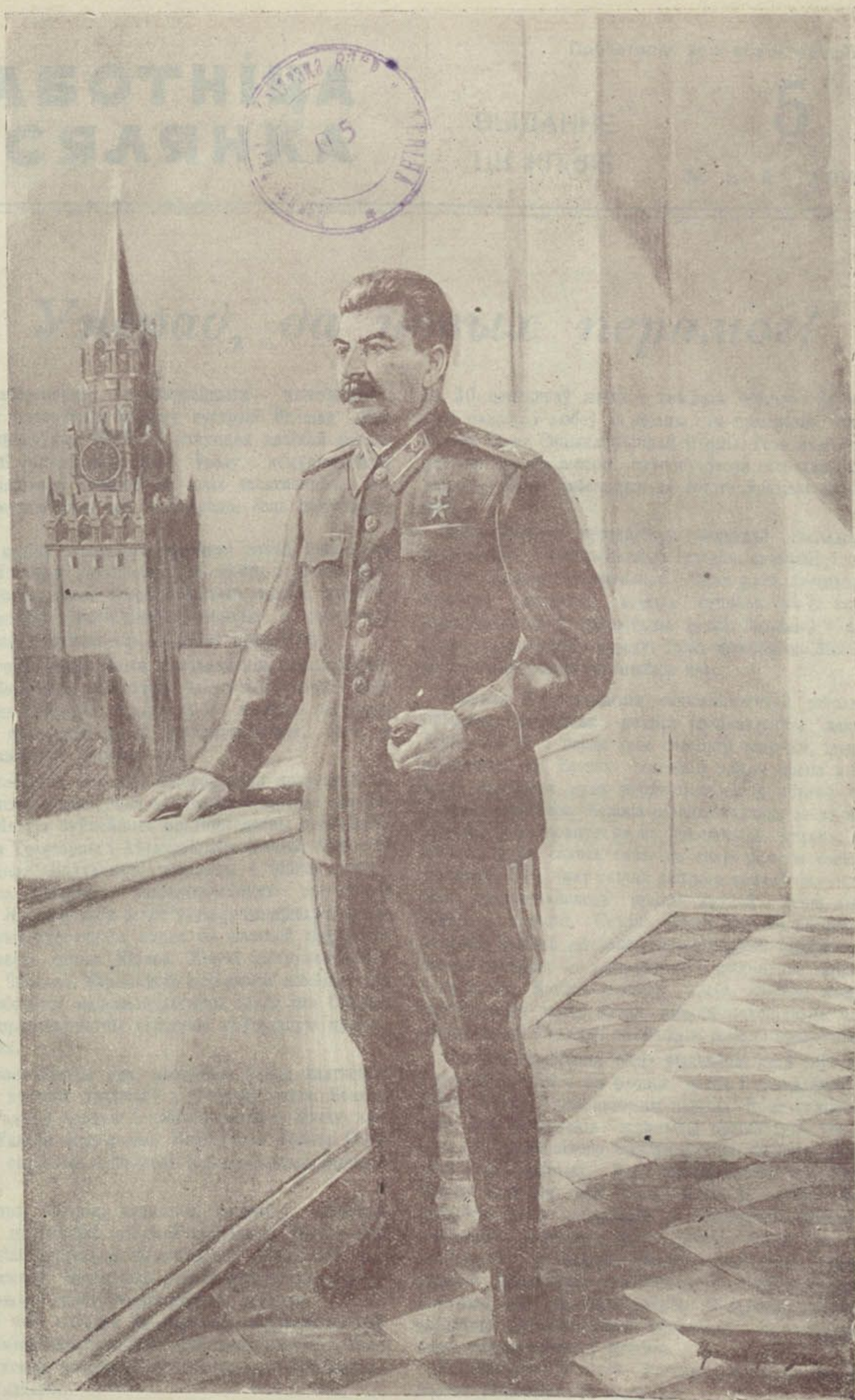
Нясуць на сабе,
Што узняты на волі
Правадыра—рулявога.
І калі хваля згасне
На дзюнах сцюдзёных, нямых,
Або новыя ветразі
Уздымуць над хмарамі крыллі,—
Песню я сваю ўскіну на мачту,
Між рэзай тугіх,
Каб удаль заклікала яна
Плыць за казачныя небасхілы.

Свята

Такое свята, такая радасць
Штодня прыходзіць да мяне,
Шуміць-гамоніць зялёным садам,
Ракой ліецца па старане.
Здаецца, мала вачэй бяссонных,
Каб хвалю кожную прывітаць;
Здаецца, мала і рук нястомных,
Каб мог праменні ўсе пазбіраць.

А я хацеў-бы, каб промень кожны,
Што дорыць сонца вясеннім днём,
Што азарае сцяг пераможны,
Заўсёды ў сэрцы палаў святлом;
Каб неразлучна звінеў з напевам,
Як неразлучны вясна з зямлёй,
Жывое веце—з карэннем дрэва,
А воля—з бацькаўшчынай маёй.

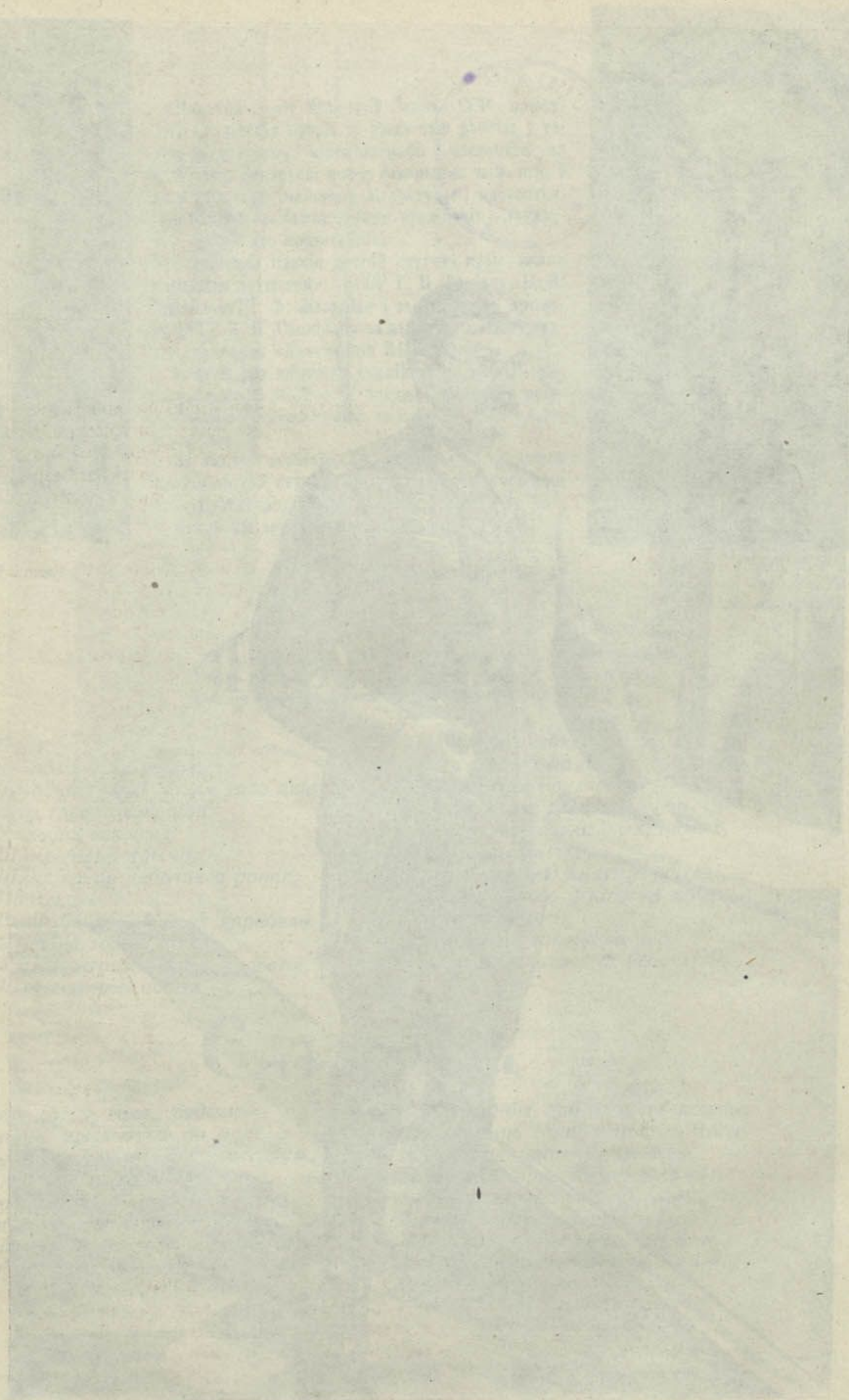

ІОСІФ ВІСАРЬЄНАВІЧ СТАЛІН.

Портрет работы лауреата Сталинской премии мастера И. М. Таидзе.

П

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

Пролетарыі ўсіх краін, еднайцеся!

ВЫДАННЕ
ЦК КП(б)Б

5

М а й 1948 г.

Уперад, да новых перамог!

У абстаноўцы велізарнейшага палітычнага і працоўнага ўздыму сустрэлі Першае Мая працоўныя СССР. З пачутцем вялікай радасці рапартавалі яны ўраду, камуністычнай партыі, вялікаму Сталіну аб сваіх дасягненнях. Совецкім людзям ёсць чым ганарыцца, ёсць чаму радавацца.

Наша краіна паспяхова залечвае раны, нанесеныя вайной. У строй уступаюць усё новыя і новыя фабрыкі і заводы, расце прадукцыйнасць працы, павялічваецца выпуск прамысловай прадукцыі і прадуктаў харчавання, паліпшаецца добрабыт працоўных.

У шырока разгорнутым перадавымі сацыялістычным спаборніцтва дасягнуты бліскучыя вынікі. Прамысловасць Савецкага Саюза за 3 месяцы бягучага года дала прадукцыі на 32 проценты больш, чым у першым квартале мінулага года.

Прамысловасць Беларусі выпрацавала прадукцыі на 59 процантаў больш, чым у першым квартале мінулага года. Многія буйнейшыя прадпрыемствы рэспублікі, як мінскія Трактарны і Аўтамабільны заводы, Аршанскі ільнокамбінат, Валкавыскі цэментны і іншыя заводы датэрмінова выканалі чатырохмесячную вытворчую праграму. На пяць дзён раней тэрміну завяршыла выкананне чатырохмесячнага плана на валавой прадукцыі прамысловасць горада Мінска. Мінскі інструментальны завод імя Чкалава, барысаўскі запалкавы камбінат імя Бірава, бабруйскі машынабудаўнічы завод імя Сталіна і іншыя прадпрыемствы выканалі поўгадавую праграму к 1 Мая.

Не пакладаючы рук, працавалі нашы калгаснікі і дабіліся высокіх ураджаяў у мінулым годзе. Высока ацаніла Радзіма чэсную і добрасумленную працу хлебарабаў. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета ССОР перадавікі сельскай гаспадаркі ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі.

Натхнёныя вялікімі клопатамі партыі і савецкай дзяржавы, працаўнікі сельскай гаспадаркі ўключыліся сёлета ў спаборніцтва за вырошчванне яшчэ больш высокіх ураджаяў. Перадавыя раёны рэспублікі датэрмінова завяршылі сяўбу ранніх яравых культур.

Разам з усім народам на карысць сацыялістычнай радзімы самааддана працуюць жанчыны Беларусі. Яны добра разумеюць важнасць хутчэйшага аднаўлення народнай гаспадаркі.

Вось чаму ў першых радах вялікай арміі аднавіцеляў прамысловасці і сельскай гаспадаркі мы бачым слаўных патрыётак Радзімы.

Еўдакія Кухарава, Тамара Шкурко, Анастасія Стыгут і Ульяна Пайграй знялі ў мінулым годзе больш як

па 30 цэнтнераў жыта з кожнага гектара. За вялізную павагу і любоў да працы ім прысвоена высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы. Гэта яны—стваральнікі новага жыцця, поўнапраўныя гаспадары сваёй зямлі—сабралі нябачаныя да гэтага ўраджаі на Беларусі.

Амаль палову перадавікоў сельскай гаспадаркі ў рэспубліцы, узнагароджаных урадам ордэнамі і медалямі, складаюць жанчыны. Гэты факт сведчыць аб высокай свядомасці нашых сялянак, аб іх вялікай зацікаўленасці ў працвітанні сваёй Радзімы, у прыдбанні славы свайму народу. Такіх жанчын не было і не магло быць у дарэволюцыйны час.

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэволюцыя прынесла жанчынам поўнае разняволенне, адкрыла перад імі, як і перад усім савецкім народам, шырокія гарызонты. Ва ўмовах савецкай улады праца з цяжкага, ганебнага ярма ператварылася ў справу чэснай славы і геройства. Кожны савецкі чалавек добра ведае, што зараз ён працуе не на памешчыка, кулака, капіталіста, а на самога сябе, на сваю родную савецкую дзяржаву. Вось чаму задача кожнага працаўніка—павышаць прадукцыйнасць працы, хутчэй і лепш выконваць свае заданні. Справа гонару кожнай работніцы і сялянкі, кожнай жанчыны інтэлігенцкай працы—усімі сіламі змагацца за датэрміновае выкананне пяцігадовага плана. Кожны цэнтнер хлеба, кожная машына, выпушчаныя звыш плана, будуць павялічваць магутнасць нашай Радзімы, паліпшаць жыццё працоўных.

Савецкія жанчыны чэсна выконвалі свой доўг перад Радзімай у тылу і на фронце, чэсна і самааддана працуюць яны і ў пасляваенны перыяд. Няма сумнення ў тым, што беларускія жанчыны прыкладуць усе свае сілы, каб датэрмінова выканаць план трэцяга, рашаючага года пяцігодкі. Гэты заклік партыі патрабуе ад нашых жанчын, каб яны прынялі яшчэ больш актыўны ўдзел у барацьбе за павышэнне тэмпаў аднаўлення і далейшага росту прамысловасці і сельскай гаспадаркі, у развіцці навукі і культуры. Абавязак кожнай стаханаўкі—удасканалваць сваё майстэрства, навучаць метадам сваёй работы таварышаў на працы, дабівацца агульнага росту прадукцыі на прадпрыемстве, ураджайнасці ў калгасе.

Цэнтральны Камітэт Усесаюзнай Камуністычнай партыі (большэвікоў) заклікае:

Савецкія жанчыны! Змагайцеся за далейшы росквіт нашай сацыялістычнай Радзімы!

Пад кіраўніцтвам партыі, геніяльнага правадыра народаў таварыша Сталіна пойдзем уперад да светлых вяршынь камунізма!

Даларэс Ібаруры

Більбао — сталіца баскаў — апаясана гарняцкімі, пролетарскімі раёнамі. Там у чырвані зямля, багатая жалезнай рудой, чырванаватымі здаюцца рэкі, з чырвонымі сцягамі рабочыя выходзяць на дэманстрацыі. У гэтым чырвоным поясе ёсць вёска Гальярта. Яна нічым не розніцца ад іншых: тая-ж пакутная праца, тое-ж убоства, тая-ж эксплуатацыя... Там, у старым доміку, што ля самага ўваходу ў шахту, у сям'і гарняка нарадзілася 9 снежня 1895 года дзяўчынка. Далі ёй імя — Даларэс.

Першыя літары... Пачатковая школа... Два гады працы вучанцай у швейнай майстэрні, потым служанкай у доме багатага камерсанта. Невясёлае жыццё дзяцей гарняцкіх. Даларэс пачынае наведваць «Рабочы клуб», што змяняўся ў тым-жа доме, дзе яна жыла. Расказы рабочых адкрываюць перад ёю новы свет. Яна бачыць цяпер не толькі эксплуатацыю і ўціск, але і кінуць абурэнне ў масах. А першыя марксісцкія кніжкі са скромнай бібліятэкі пры «Рабочым клубе» дапамагаюць ёй ясна ўявіць новы свет барацьбы, асвятляючы яго ідэямі навуковага сацыялізма. І Даларэс па-свайму тэмпераменту і рэвалюцыйных перакананнях не застаецца ў баку ад актыўнай барацьбы.

Год 1917. Па ўсёй Іспаніі разгараецца рэвалюцыйная барацьба. Рабочыя бастуюць. Даларэс актыўна ўдзельнічае ў забяспечванні забастоўшчыкаў зброяй.

У тым-жа 1917 годзе адбываецца рашаючая ў жыцці Даларэс падзея — у Расіі перамагае Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя. Прыклад рускіх большавікоў паказвае верны шлях да перамогі. І калі ў 1921 годзе ў Іспаніі арганізуецца камуністычная партыя, Даларэс Ібаруры аказваецца адным з яе заснавальнікаў. Баскскія рабочыя бачаць у яе асобе свайго бесспрэчнага кіраўніка. У цяжкі перыяд, калі рабочыя і дэмакратычныя масы змагаліся супроць феадальна-манархічнага ладу Бурбонаў, імкнучыся вызваліць Іспанію ад спрадвечнай адсталасці, Даларэс разварачвае велізарную работу для партыі, рабочага класа, для справы ўсяго народа.

У красавіку 1931 года манархія звергнута. Народ святкуе збаўленне Іспаніі ад караля, распявае на вуліцах песні: «Ён не сам пайшоў — мы яго выгналі». Але кіраўнікі рэспубліканска-сацыялістычнай партыі не здолелі выгнаць разам з ім і рэакцыйныя касты. У выніку рэвалюцыя была здраджана, народ ашуканы.

У Більбао паліцыя адкрыла агонь па першамайскай дэманстрацыі. У радах рабочых-дэманстрантаў на момант узнікла замяшанне. Але толькі на момант... Яны ўбачылі, як да аднаго з тых, хто спалохаўся, падыйшла жанчына, алабрала чырвоны сцяг, узняла яго высока над галавой і панесла ўперад. Гэта — Даларэс. Запалены яе прыкладам натоўп паследаваў за сцягам. Дэманстранты рушылі далей па вуліцах горада.

Ворагі баяцца Даларэс: яны бачаць у ёй сапраўднага кіраўніка мас. Паследванні, арышты і судовыя працэсы няспынным чаргою ідуць адзін за адным, але дух Даларэс, як сталь у агні, толькі гартуецца ў гэтай барацьбе.

Партыя перажывае цяжкі перыяд. Яе ўзначальвае фракцыйнае кіраўніцтва, якое не разумее характару іспанскай рэвалюцыі. У 1932 годзе ў Севільі адбываецца з'езд партыі. Новым генеральным сакратаром выбіраецца Хосе Дыяс, а яго бліжэйшым баявым саратнікам — Даларэс Ібаруры. Абодва яны бяруць на сябе самую цяжкую задачу — выкаваць у сваёй краіне масавую камуністычную партыю. І праз некалькі год яны ствараюць такую партыю, якая па сваёй сіле і ўплыву на масы становіцца самай буйнай у краіне партыяй, трымаюцца адзіна правільнай палітычнай лініі. Восем чаргавых Камуністычную партыю Іспаніі называюць партыяй Хосе Дыяса і Даларэс Ібаруры.

У кастрычніку 1934 года над паўстаўшай Астурый вольна і горда разгываецца чырвоны сцяг на працягу 15 дзён, пасля чаго адбываецца жудасная расправа: тоўшца тысяч зняволеных, сотні ўдоў, тысячы сірот. Даларэс Ібаруры арганізуе рух салідарнасці і дапамогі зняволеным, удовам, сіротам і адпраўляецца ў Астурію, дзе пануе крывавы тэрор. Там яе арыштоўваюць. Гэта вестка даходзіць да мадрыдаў і выклікае ў іх гарачы пратэст. Вуліцы сталіцы запаўняюць натоўпы дэманстрантаў, якія патрабуюць вызвалення Ібаруры. Уладам не застаецца іншага выхаду, як выпусціць Даларэс на свабоду.

Камуністычная партыя Іспаніі своечасова разгледзе-ла, што над краінай нависла пагроза фашызма. Каб супроцьстаяць фашызму, неабходна было згуртаваць ра-

ды партыі і ўсе дэмакратычныя сілы ў шырокім і магутным народным фронце. У гэты перыяд, які меў рашаючае значэнне для будучыні краіны, Даларэс Ібаруры адыгрывае ў партыі першаступенную ролю. Адзінства народа ламае ўсе перашкоды, якія ствараюцца сацыялістычнымі і анархічнымі кіраўнікамі. Палкі заклік Даларэс да народа — зрабіць адзінства законам і сцягам сваёй барацьбы — аказаўся мацней усіх раскольніцкіх манеўраў.

На выбарах 16 лютага 1936 года Народны фронт перамагае. На ўсёй Іспаніі нясецца заклік: «Свабоду антыфашысцкім вязням!». У астурыйскай сталіцы Овiedo трыццацітысячная дэманстрацыя накіроўваецца да будынка турмы. Яе сустракаюць кулямётамі. Вораг не хоча выпускаць сваіх палонных. Даларэс з узнятай рукою бяспрашна набліжаецца да кулямётаў. Турэмная ахова не адважваецца адкрыць на ёй агонь. Салдаты націху расейваюцца. Перапалоханы начальнік аддае Даларэс ключы ад турэмных камер. Вызваленых вязняў абнімае і забірае з сабою радасны натоўп.

Астурыя, мужная, непахісная Астурыя, пасылае ў парламент Даларэс Ібаруры.

Ніколі не забудуцца яе палкія прамовы ў парламенце. Яе аўтарытэт быў настолькі высокі і так велічна яе асанка, што нават рэакцыйныя дэпутаты не адважваліся перапыніць яе.

Комуністычная партыя няспынна заклікала прыняць рашучыя меры супроць рэакцыі. За месяц да франкіскага мяцежу Даларэс на паседжанні парламента выкрыла падрыхтоўку фашыскага перавароту. Урад не паждаў прыслухацца да голасу Даларэс, і гэта каштавала іспанскаму народу сотню тысяч жыццяў і страты свабоды.

18 ліпеня 1936 года... Іспанскі народ узняўся на барацьбу за свабоду і незалежнасць. На другі-ж дзень Даларэс звяртаецца па радыё да ўсёй краіны. І кінуты ёю лозунг «Но пасаран!» («Не пройдуць!») падхоплівае ўвесь народ.

У пяцідзесяці кілометрах на поўнач ад Мадрыда цягнуцца горны ланцуг Гвадарамы. Там рэспубліканскія салдаты грудзмі перагараджаюць дарогу фашыстам, якія ірвуцца ў сталіцу. І там, на перадавой, — Даларэс. Байцы гавораць: «Дзе ты — там і перамога».

Гераічныя лістападаўскія дні 1936 года. Мадрыд глядзіць фільм «Мы з Кранштадта» і рыхтуецца паўтараць подзвіг Петраграда. «Мадрыд будзе другім Петраградам» — гавораць байцы. Даларэс — душа мадрыдскага супраціўлення. Іспанская сталіца была адкрытым горадам, вакол яе не было натуральных перашкод і рубяжоў. Комуністычная партыя кіннула лозунг: «Узмацняйце Мадрыд!». І дзесяткі тысяч добраахвотнікаў — старых, жанчын, дзяцей — за некалькі дзён зрабілі для рэспубліканскіх байцоў аковы, авалодаць якімі вораг не змог. На няздольнаму Хосе Дыяс і Даларэс Ібаруры не толькі дапамагалі будаваць аковы, але і ўмацоўвалі ў абаронцаў Мадрыда веру ў сілу народа, і гэтая вера надала ім несакрушальную мужнасць.

Тым часам за тысячы кілометраў ад Мадрыда, у вялікай сталіцы Савецкага Саюза, раслі дзеці Даларэс: сын Рубен і дачка Амаія. Яны вучыліся ў савецкай краіне. Рубен быў яшчэ падлеткам, але яму не цяжка было стаць на абарону сваёй радзімы. І калі разгарэлася самая гарачая бітва — бітва на Эбро, ён аказаўся сярод байцоў Народнай рэспубліканскай арміі. Праз чатыры гады ён загінуў, абараняючы Сталінград, у ра-

дах гераічнай Савецкай Арміі, якая выратавала чалавечтва. Побач з тысячамі магіл савецкіх воінаў ёсць пад Сталінградам і магіла слаўнага сына іспанскага народа — сына Даларэс Ібаруры.

Іспанскі народ змагаўся не толькі на фронтах супроць фашызма. Барацьба вялася і за стварэнне рэспубліканскай дзяржавы — сапраўды народнай дзяржавы новага тыпу, правобразы той народнай дэмакратыі, якая расцвітае цяпер у краінах паўднёва-ўсходняй Еўропы. У гэтай барацьбе ва ўсёй паўнаце выявіўся выдатны талент Даларэс як дзяржаўнага дзеяча. Яна ўмее і бліскуча вырашаць складанейшыя пытанні дзяржаўнага значэння і з гранічнай яснасцю растлумачыць іх самай адсталай сялянцы.

На працягу трыццаці двух месяцаў іспанскі народ вёў гераічную, самаадданую барацьбу. Фашысцкая інтэрвенцыя і заходнія «дэмакратыі» аб'ядналі свае намаганні, каб падавіць гэтую барацьбу. Адны — сваімі войскамі, другія — сваім здрадніцтвам. І калі яны дасягнулі свайго, пачалася страшэнная трагедыя цэлага народа. Цяпер не знайсці ў Іспаніі ні кавалка зямлі, не палітай нявіннай крывёй.

У апошнім Маніфесте Цэнтральнага Камітэта Комуністычнай партыі Іспаніі, які належыць няру Ібаруры, гаворыцца: «Франкізм ператварыў Іспанію ў гіганцкі канцэнтрацыйны лагер, у якім з трэскам кулямётаў, што косяць жыццё гераічных абаронцаў рэспублікі, зліваюцца стогны афяр і поўныя адчаю галасы жонак і маці...». Здраднікі, трусы гаварылі: «Фашызм зацвердзіўся на поўвека. Усё прапала». Але Даларэс, упэўненая ў невычэрпных сілах народа, гарача супярэчыла: «Не! Барацьба не скончана!»

Гераічная барацьба працягвалася! І ў якіх страшэнных умовах! Але яна парадзіла слаўныя партызанскія злучэнні, якія высока ўзнялі сцяг Рэспублікі. Увесь свет убачыў, што людзі, якія здолелі на працягу трыццаці двух месяцаў процістаяць узброенай фашысцкай інтэрвенцыі, аказаліся здольнымі з новымі сіламі павесці барацьбу супроць франкізма. Свет убачыў, якой моцнай аказалася Комуністычная партыя Іспаніі, кіруемая Даларэс Ібаруры.

У дзень 52-годдзя Даларэс партызаны Левантэ прыслалі ёй віншавальнае пісьмо. Гэта было неўзабаве пасля таго, як яны адбілі другое наступленне 25-тысячнага франкіскага войска. У сваім прывітанні партызаны пісалі:

«Ты выказваеш жывыя пачуцці нашага народа, ты ўмееш выказаць іх трапіна і справядліва, ты — шчыраводная зорка ўсіх іспанскіх антыфранкістаў. Жыві, Даларэс, многа год на карысць Іспаніі і Рэспублікі! Снежань. 1947 год. У паходзе».

І Даларэс адказвала партызанам:

«Мы запэўніваем вас, што ўсё, што будзе ў нашых сілах і магчымасцях, мы зробім для вас, і не будзе недахопу ў нашай дапамозе да таго часу, пакуль сцяг Рэспублікі не ўстаўнецца пераможна над свабоднай Іспаніяй».

Як гэта знамянальна, што іменна ў Іспаніі, дзе пазбаўленая ўсякіх правоў жанчына на працягу многіх стагоддзяў падвяргалася падвойнаму ўціску, што іменна тут жанчына, вялікая маці і вялікая дачка іспанскага народа — Даларэс Ібаруры — увасабляе сёння тых прагрэсіўных і перадавых сіл, якія ў імя светлай будучыні сваёй краіны вядуць барацьбу не на жыццё, а на смерць з франкізмам.

ДЗЯЎЧЫНА з Беларусі

Гэта праўдзівы расказ аб дзяўчыне з Беларусі, аб маладой савецкай патрыётцы Лене Стэмпкоўскай.

З дзяціных год марыла Лена настаўніцай стаць і пастойліва дабівалася мэты. Нарадзілася яна ў Мазурскім сельсавеце, Бабруйскага раёна, і яна сабе ўяўляла, як скончыць педагагічны інстытут і вернецца ў родныя краі, каб распальваць у юных сэрцах полымя любові да Радзімы, якое так ярка гарэла ў яе грудзях.

Лена прайшла той светлы шлях савецкай дзяўчыны, які пакідае след назаўсёды, на ўсё жыццё. Школа, кнігі, верныя сяброўкі, зялёнае поле стадыёна, клуб і дзесьці ў глыбіні сэрца — першыя пачуцці маладога кахання, святога і шчырага. І калі-б у яе раптам спыталі, што яна любіць найбольш у гэтым свеце, яна не задумалася-б адказаць адным словам — жыццё! Наша жыццё, нашу рэчаіснасць, нашу Радзіму!

У навуцы Елена Стэмпкоўская выбрала гістарычны ўхл. У гэтым выбары яна кіравалася перш за ўсё сваёй палкай прызноў да кнігі. У гады дзяцінства і юнацтва прачытала яна шмат захапляючых кніг, і цяпер на гістарычным факультэце педагагічнага інстытута яна пашырала свой светаногляд. Гістарычныя дысцыпліны давалі ёй многа новых ведаў. Студэнтка Стэмпкоўская абяцала быць усебакова падрыхтаваным педагогам.

Доўга вучыцца не давялося.

22 чэрвеня 1941 года нямецкія фашысты вераломна напалі на нашу Радзіму. Лена паступіла на курсы сувязістаў, адкуль яе пасля накіравалі ў ваенную школу радыётэлеграфістаў.

У сваіх лістах з фронту Лена пісала бацькам:

«Дарагія мае! Бачу я, што дыхаеце вы адным дыханнем з байцамі фронту. Клянуся вам, што на сваёй вухце буду забяспечваць бесперабойную сувязь...».

— Уся ў мяне! — з гордасцю заўважваў бацька, у каторы раз перачытваючы франтавыя лісточкі.

У глыбіні душы Канстанцін Міхайлавіч зайздросціў дачцы. Ён і сам зрабіў-бы не інакш, калі-б дазволілі гады... У 1918 годзе сам Стэмпкоўскі біўся на беларускай зямлі супроць нямецкага звяр'я. А цяпер яго замяніла дачка, і бацька ў думках бласлаўляў яе на подзвіг.

Адзін час Стэмпкоўскія доўга не мелі ніякіх вестак ад Лены. Анна Вікенцьеўна асунулася, страціла сон і ўвесь час праседжвала ля акна ў чаканні лістаносца. Не менш хваляваўся і бацька. Яны не ведалі, што дачка нават пры самым моцным жаданні не магла напісаць ім ні слова.

... Адпойчы вечарам Лену выклікалі ў штаб. Падцягнутая, стройная, увайшла яна да начальніка разведкі.

— Радыст Стэмпкоўская з'явілася па вашаму загаду! — па-ваеннаму чотка адсалютавала дзяўчына маёру.

Начальнік разведкі шмат чуў пра яе і зараз прыпомніў усе, што гаварылі яму байцы і камандзіры. А яны горача любілі Лену, як лепшага, задушэўнага і чулага таварыша. Простая і смелая, яна заўсёды адважна ішла туды, дзе было цяжка, дзе трэба было напругчы сілы, праявіць стойкасць і мужнасць. У Лены быў добры голас, і байцы заслухоўваліся яе спевамі пад акампанемент гітары. У халоднай зямлянцы было тады і цяплей і ўтульней. Лена захаплялася паэзіяй Маякоўскага і з вялікім пафасам чытала яго хваляючыя творы.

— Дазвольце адразу прыступіць да справы.

— Я слухаю вас, ... — губляючыся ў здагадках, прамовіла Лена.

— Ёсць адно вельмі сур'ёзнае заданне, — дастаючы папяросу з кішэні і кінуюшы імгненны позірк на радыстку, сказаў маёр. — Неабходна разам з адным нашым разведчыкам паслаць і радыстку... Зразумела, — у тыл ворага... Мне парайлі вас. Як вы на гэта глядзіце?

— Ёсць, таварыш маёр! Я гатова.

— Але вы яшчэ не ведаеце задачы...

— Я гатова да выканання любой задачы.

— Заданне, якое мы вам даручаем, звязана з вялікай рызыкай і, быць можа...

— Таварыш маёр, — адказала Стэмпкоўская. — Я — савецкі баец, і любое заданне выканаю.

— Дзякуй! — працягнуў ёй руку маёр. — А цяпер слухайце. Прыдзецца ўдвух прабрацца праз лінію фронту, разгарнуць у тылу ворага радыёстанцыю і трымаць сувязь з нашым штабам. Разведчык Сяргей паведаміць вам, што патрэбна для штаба.

Маёр выклікаў Сяргея, пазнаёміў яго з Ленай і паўтарыў перад імі задачу.

... Бацькі губляліся ў здагадках, чаму няма лістоў ад Леначкі. Яны не ведалі, што іх дачка — савецкая радыстка — тры тыдні правяла ў тылу ворага, кожную хвіліну рызыкуючы жыццём.

Чотка і бесперабойна працавала рацыя Стэмпкоўскай. Па яе выкліку не адзін баявы вылет зрабілі нашы штурмавікі. Пацэленыя дакладнымі весткамі разведчыкаў, савецкія лётчыкі ўпэўнена грамілі варожыя калоны і штабы.

Пазыўныя «Алмаз» заўсёды абяцалі цікавыя і важныя даныя. Схаваўшыся ў лагчыне, Лена выстуквала ўмоўнымі знакамі:

«На поўдзень вёскі Качатоўка спынілася на прывал нямецкая танкавая часць...».

І праз кароткі час Лена з хваляваннем назірала, як з усходу стройнымі радамі ішлі на штурмоўку савецкія самалёты.

Неўзабаве часці Савецкай Арміі перайшлі ў наступленне на гэтым участку фронту. Радасна спаткаліся адважныя воіны са сваімі разведчыкамі.

І зноў сям'я Стэмпкоўскіх чытала лісты з фронтовым штэмпелем палявой пошты.

... Здарылася гэта летам 1942 года пад Сталінградам. Немцы асцярвенела рваліся да Волгі.

Лена перадавала тэрміновыя радыёграмы. Непадальку ад хутара Зімоўнікі кінеў жорсткі бой. Лавінай рушылі немцы... Сувязны камандзіра батальёна прыпоўз з загадам: «Зараз-жа звярнуць радыю». Але ў руках Лены была радыёграма з паметкай: «Асабліва важная». Добра ведаючы значэнне двух гэтых слоў, радыстка рашыла, што-б там ні было, рапэй перадаць радыёграму. Заставалася толькі дваццаць пяць знакаў. Лена спяшаючы выстуквала іх, стараючыся ні аб чым іншым не думаць. «Асабліва важная, асабліва важная», шапталі яе губы, а рукі цвёрда сціскалі ключ.

Раптам пачуўся тупат каваных ботаў нямецкіх салдат. Радыстка ўскочыла і рэзкім ударам карабіна разбіла радыю. У гэты момант сэрца яе аблівалася кроўю, але яна разумела, што радыю лепш знішчыць, чым аддаць ворагу. Потым абярнулася да наступаючых немцаў і трыма стрэламі ва ўпор напавал улажыла траіх. Яшчэ два патроны засталіся ў Лены, але яна не паспела выпусціць іх, як немцы акружылі яе і звязалі рукі. Поўная гнева, яна плюнула ў твар аднаму з фашыстаў. Раз'юшаныя гітлераўцы пачалі біць кволую русавалосую дзяўчыну. Крыважэрныя зверы здзекваліся над адважнай патрыёткай дванаццаць гадзін: білі да крыві, выкручвалі рукі, кавалкамі вырывалі шаўковыя валасы...

Калі прыпоў лейтэнант гестапо, Лену на час пакінулі ў спакоі. Цяпер пачалося другое катаванне. Лейтэнант абяцаў ёй пакінуць жыццё, калі яна скажа прозвішча камандзіра часці і дасць некаторыя іншыя весткі. Лена сабрала апошнія сілы, падцягнулася і, адчаканьваючы кожнае слова, адказала гестапаўцу:

— Савецкія людзі не здраджваюць Радзіме. Я ўзяла ў рукі зброю, каб барацьба сваю айчыну. За смерць маю адпомсцяць вам. А я шкадую толькі аб адным, што мала знішчыла ворагаў маёй Радзімы.

Дзявочы твар быў у тую хвіліну цудоўны. Яна адчувала, што кожнае слова яе вострым штыхам упіваецца ў гада, і была задаволеная. Немцы зноў білі, тапталі цела, ірвалі валасы... Лена не крычала. Толькі скажоны болей твар ды рэдкі стог гаварылі аб нечалавечых пакутах.

Раптай Елену Стэмпкоўскую вывелі на вуліцу і ад-

рубілі ёй рукі. Кроў радысткі паліла свяшчэнную Сталінградскую зямлю. Пакутніцкая, святая смерць Лены ўсхвалявала савецкіх воінаў.

«Да помсты, да помсты, таварыш баец!» — заклікала фронтовая газета. — «Да помсты за смерць Елены Стэмпкоўскай!»

«Слухай, слухай таварыш баец! І няхай не слёзы засцяць твае вочы, не жаль аб загінуўшай беларускай дзяўчыне, а няўмольная прага помсты закіпае ў тваім благородным сэрцы. Да помсты, таварыш баец, за светлы вобраз Елены Стэмпкоўскай, замучанай фашыстамі!»

І байцы Савецкай Арміі адпомсцілі за смерць Лены. Яны разграмілі адборныя арміі Гітлера ў вялікай Сталінградскай бітве.

Памяць аб Елене Канстанцінаўне Стэмпкоўскай, слаўнай дачцы беларускага народа, будзе жыць вечна. Яна памерла смерцю героя, смерцю храбрых абаронцаў Радзімы ад іншаземных захопнікаў. Яе імя жыве сярод афіцэраў і курсантаў выхаваўшай яе радыёшколы. Яно запісана ў гісторыі часці. У школе беражліва захоўваюцца пісьмы Лены, выразкі з фронтовых газет, якія раскажваюць аб подзвігу радысткі. У школе ёсць кніга ўспамінаў аб Елене Стэмпкоўскай, напісаная курсантамі і афіцэрамі.

У маі 1946 года Ўказам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Елене Канстанцінаўне Стэмпкоўскай пасмертна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Вечная слава герою!

Яе адважнае жыццё кліча нас да новых подзвігаў, да новых поспехаў у той вялікай справе, за якую дзяўчына-герой аддала сваё палкае сэрца.

А. ГАЛЯКОУ.

ГЕРАІЧНЫ ПОДЗВІГ КАЛГАСНІЦЫ

... Гэта было пад вечар 9 ліпеня 1941 года. У напрамку з-пад Полацка з баявога задання звярталася група савецкіх бамбардыроўшчыкаў. Раптам з-за гарызонта, як стая каршуноў, паляцелі на іх нямецкія знішчальнікі. Завязаўся няроўны бой.

Савецкія лётчыкі смела адбівалі варожыя атакі.

Ужо бачна, як адзін нямецкі самалёт задыміў і каменем паліцеў уніз, адкуль у неба ўзняўся чорны ступ дыму з зямлёй. Такі-ж лёс пасціг і другога фрыца, якога збілі лёт-

чыкі вядучага звяна. Азвярэлыя немцы кідаліся ў паветраны бой з яшчэ большай ярасцю.

На самалёт камандзіра групы савецкіх бамбардыроўшчыкаў — маёра Ульяноўскага Сяргея Аляксееві-

ча—накінуліся два варожыя самалёты.

— Біцца да камца!—скамандаваў маёр па радыё свайму экіпажу. Адважныя воіны савецкай радзімы змагаліся да апошняга патрона і збілі яшчэ аднаго немца. Смерцю героя загінуў стралок-радыст. Загарэліся абодва матары. Полымя перакінулася ў кабінку лётчыка, абпальвала рукі, твар; кроў сачылася з параненай правай нагі і плеч. Трацячы прытомнасць, маёр Ульяноўскі выскачыў з парашутам. Над ім доўгі час кружыліся нямецкія знішчальнікі і абстрэльвалі з кулямётаў.

...Ногі хутка дакрануліся зямлі—і маёр паваліўся. Сілы з кожнай хвілінай слабелі, моцна кружылася ў галаве.

Назіраючы за прыжком лётчыка, калгасніца Матрона Андрыянаўна Баграцова з калгаса «Ударнік» Спаскага сельсовета, Сіроцінскага раёна, пабегла, каб яго ратаваць. Яна дапамагла маёру адвязаць парашут, які заблытаўся ў кустах, перавязала раны, а калі сцімнела, наладзіла фурманку і прывезла яго да сябе.

У тую-ж ноч у вёску ўварваліся немцы. Пачаліся вобыскі і арышты. Небяспека пагражала не толькі лётчыку, але і Матроне. Гэта абодвум каштавала-б жыцця. Але немцам не ўдалося знайсці парашутыста.

Лётчык быў хворы. У яго лячэнні Матроне дапамагалі суседкі Гаўрылава Мар'я і Баграцова Ефрасіння. Яны здабылі медыкаменты і перавязачны матэрыял.

Так пражыў Ульяноўскі да вясны 1942 года. І калі ён направиўся, Матрона Андрыянаўна, рызыкуючы жыццём, дапамагла яму знайсці партызанскі атрад. Партызаны пераправілі лётчыка праз лінію фронту. У родным палку з баявымі сябрамі ён зноў стаў граміць жывую сілу і тэхніку ворага.

* * *

Наступіла лета 1944 г. Гераічныя войскі Савецкай Арміі вызвалілі ад немцаў Данбас, большую частку Украіны, Крым. Пачаліся баі за вызваленне Савецкай Беларусі, у якіх удзельнічаў і Ульяноўскі.

Праз некалькі дзён пасля вызва-

лення Сіроцінскага раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў да зямлянкі, у якой жыла Матрона Андрыянаўна Баграцова, падыйшла аўтамашына. З кабінкі вышаў палкоўнік у лётнай форме. Грудзі воіна ўпрыгожвала 8 ордэнаў і медалёў. Вышэй гэтых узнагарод ззяла залатая звызда Героя. Гэта быў Ульяноўскі Сяргей Аляксеевіч, якому выратавала жыццё Матрона Андрыянаўна.

Вечарам на сход калгаснікаў сабраліся і сяляне з суседніх вёсак. На сходзе палкоўнік Ульяноўскі ад імя Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР уручыў адважнай калгасніцы Баграцовой Матроне высокую ўзнагароду — ордэн «Чырвонай Звяды». Многім калгаснікам былі ўручаны падарункі.

* * *

Зараз Матроне Андрыянаўне 66 год. Яна самааддана працуе ў калгасе. Сваёй стараннай працай заслужыла вялікую павагу і аўтарытэт сярод калгаснікаў. Яна з'яўляецца дэпутатам раённага Савета.

Міхаіл ПРАВАЛІНСКІ.

*Няхай жыве наша вялікая Радзіма—
цвярдзіна дружбы і славы народаў
нашай краіны!*

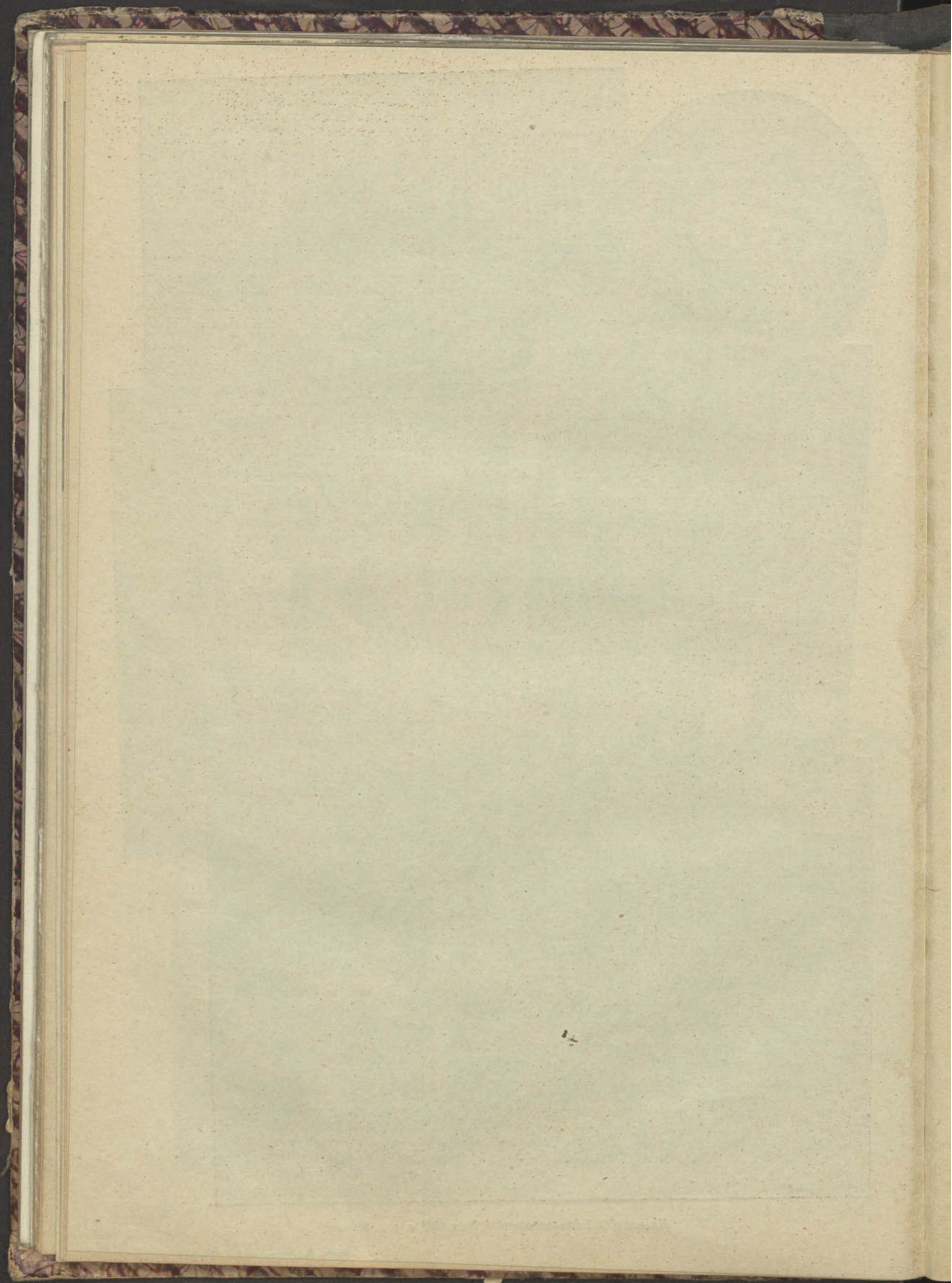
Група студэнтак 4 курса Мінскага Медыцынскага Інстытута пасля практычных заняткаў у клініцы.

Фота В. Лупейкі.

На парадзе і дэманстрацыі 1 Мая 1948 г. у г. Мінску.

Фота В. Лупейкі і І. Дасі...

ДЭПУТАТ МЯСЦОВАГА СОВЕТА

Адказ сялянцы *Ользе Іванайне Гурш* — дэпутату *Брэсцкага абласнога Совета* — на пытанне: «Чым павінен займацца дэпутат мясцовага Совета?».

Дэпутат — слуга народа, яго пасланец у Совете дэпутатаў працоўных.

Абавязак дэпутата — аддана служыць свайму народу, кланціцца аб яго добрабыце, аб працвітанні нашай краіны, апраўдаць вялікае давер'е, аказанае яму народам.

Асабліва вялікі і адказны задачы дэпутатаў у сучасны перыяд, калі ўвесь савецкі народ самааддана змагаецца за ператварэнне ў жыццё вялікай праграмы насяляльнага будаўніцтва.

У мясцовыя Советы дэпутатаў працоўных Беларускай ССР выбрана 64.890 дэпутатаў, у тым ліку 19.380 жанчын. Гэта адданыя большэвіцкай партыі і савецкаму народу лепшыя прадстаўнікі рабочых, калгасніц, савецкай інтэлігенцыі, якія сваёй дзейнасцю актыўна дапамагаюць будаўніцтву камунізма ў нашай краіне.

Праз дэпутатаў мясцовыя Советы ажыццяўляюць шчыльную сувязь з масамі працоўных, мабілізуюць гэтыя масы на выкананне задач, якія стаяць перад нашай краінай.

Паспяховая дзейнасць мясцовых Советаў — поўнапраўных органаў дзяржаўнай улады — залежыць ад таго, наколькі дзейны і актыўны ўдзел у рабоце Советаў прымаюць дэпутаты.

Формы ўдзелу дэпутатаў у рабоце Совета вельмі рознастайны. Важнейшай з гэтых форм з'яўляецца ўдзел дэпутатаў у рабоце сесій і сталых камісій Советаў.

На сесіях абмяркоўваюцца важнейшыя пытанні гаспадарчага і культурна-палітычнага будаўніцтва вобласці, раёна, горада, вёскі. Задача дэпутатаў — прымаць у рабоце сесій самы актыўны ўдзел. Дэпутаты павінны своєчасова паведамляць аб тэрмінах склікання сесій, аб пытаннях павесткі дня, прыцягваць да падрыхтоўкі гэтых пытанняў, да праверкі работы прадпрыемстваў і ўстаноў, дзейнасць якіх абмяркоўвае даная сесія, выступаць з судакладамі.

На сесіі дэпутаты маюць права і абавязаны падвргаць усебаковому абмеркаванню і дзелавой большэвіцкай крытыцы работу выканкома Совета, яго аддзелаў і асобных работнікаў, ускрываць недахопы і ўказваць шляхі іх знішчэння. Такому-ж дзелавому і ўсебаковому абмеркаванню павінны падвргацца і ўсе гаспадарчыя і культурна-бытавыя пытанні.

Велізарныя задачы ўскладаюцца на дэпутатаў, якія з'яўляюцца членамі сталых камісій Совета.

Сталыя камісіі па асягоўных галінах гаспадарчага і культурна-палітычнага будаўніцтва з'яўляюцца дапаможнымі органамі Советаў. Яны закліканы дапамагаць Совету ва ўсёй яго практычнай дзейнасці: у падрыхтоўцы пытанняў да паседжанняў Совета, у арганізацыі мас на выкананне рашэнняў, прынятых Советам і вышэйстаячымі органамі, у арганізацыі кантролю за правядзеннем у жыццё гэтых рашэнняў.

Камісіям дана права заслухоўваць на сваіх паседжаннях справаздачы кіраўнікоў прадпрыемстваў і ўстаноў, падведомственных Совету. Свае вывады па гэтых справаздачах камісіі выносяць на разгляд Совета або выканкома для прыняцця захадаў.

Некаторыя кіраўнікі выканкомаў і іншыя пасадовыя асобы замест уцягнення дэпутатаў у сур'ёзную дзяржаўную работу адміністрацый імі, ператвараюць у сваіх пасыльных. Справа даходзіць да таго, што ў некаторых раёнах участковыя міліцыянеры, агенты нарыхтоўчых арганізацый і райфа выкарыстоўваюць дэпутатаў у ролі сельскіх выканаўцаў. З падобнай шкоднай практыкай неабходна рашуча пакачыць.

Дэпутаты Советаў павінны весці вялікую і сур'ёзную работу па кіраванню дзяржавай. Доўг дэпутата — даводзіць да ведама насельніцтва важнейшыя рашэнні Совета і вышэйшых органаў, шырока выкарыстоўваючы іх творчую ініцыятыву, і, што самае галоўнае, арганізуюць працоўныя масы на выкананне гэтых рашэнняў. Дэпутат абавязан правяраць, як выконваюцца рашэнні Совета, бо самае добрае рашэнне застаецца паперкай, калі не наладзіць большэвіцкі кантроль за яго выкананнем.

Чесная і сталая сувязь дэпутата з народам — неабходная ўмова для яго плённай работы. Дэпутат павінен памятаць аб інтарэсах сваіх выбаршчыкаў, чула прыслухоўвацца да справядлівых запатрабаванняў і прапаноў працоўных і прымаць неабходныя меры для іх задавалення. Прапановы і наказы, унесеныя выбаршчыкамі, павінны быць безумоўна выкананы.

Вось прыклад хуткага рэагавання на прапановы працоўных.

Выбаршчыкі вёскі Аркадзія (Гершонаўскі сельсовет Брэсцкага раёна) унеслі прапанову аб пабудове клуба. Прапанова была разгледжана на паседжанні выканкома, які даручыў дэпутату Зданевічу ўзначаліць будаўніцтва. Клуб пабудаваны. Працоўнае сялянства мае цяпер магчымасць культурна праводзіць свой вольны час.

Заявы і скаргі, пісьмовыя і вусныя, з якімі працоўныя звяртаюцца да свайго дэпутата, павінны своєчасова разглядацца і вырашацца ў адпаведнасці з законам. Няўважлівыя адносіны да патрабаванняў насельніцтва падрываюць аўтарытэт дэпутата і пазбаўляюць яго давер'я выбаршчыкаў.

Абавязак дэпутата — глыбока ўнікаць у работу прадпрыемстваў, калгасаў, устаноў; цікавіцца жыццём працоўных яго выбарчай акругі.

Дэпутат мае права ўносіць на разгляд Совета або выканкома прапановы па ўсіх пытаннях гаспадарчага і культурна-палітычнага будаўніцтва (паленшанне работы школ, хат-чытальняў, спажыватаварыстваў, дзіцячых устаноў, гапцуючых арганізацый, упарадкаванне населеных пунктаў — азелененне, пабудова тратуараў, паленшанне медыцынскага абслугоўвання насельніцтва і т. д.). Патрабаванні і прапановы дэпутатаў павінны разглядацца своєчасова і вычарпальна.

Працоўныя Савецкай Беларусі, як і ўвесь савецкі народ, прыкладаюць усе намаганні, каб датэрмінова выканаць насяляльную сталінскую пяцігодку ў чатыры гады і дасягнуць новых поспехаў у справе гаспадарчага і культурна-бытавога будаўніцтва, у справе далейшага ўмацавання магутнасці нашай Радзімы.

Дэпутаты мясцовых Советаў павінны ісці ў авангардзе гэтага вялікага будаўніцтва, ўзначаліць палітычны і працоўны ўздым, быць ваякамі народных мас.

І. БЕРАСЦЕНЬ.

НАРАДЖЭННЕ ПАТРЫЯТЫЗМА

Вера ЛЮТАВА

Скрозь шкляны дах маторнага цэха льецца сонца і відаць блакітнае неба. Дзець схіліўшыся над такарным станком, невысокая хударлявая дзяўчына абточвае баўты. У яе жывыя ўважлівыя вочы, пышныя светлакаштанавыя валасы, навізаныя пярэстай касынкай, і радзімка на шчаце. Сонца падае на станок, на схіленую галаву. Спыніўшы станок, дзяўчына звяртаецца да наводчыка:

— Дай штангель, Гена!

Змерыўшы боўт, яна, нібы сама да сябе, гаворыць задаволена:

— 18 міліметраў — што і трэба было.

І звяртае штангель наводчыку.

— У цябе зноў дзве нормы сёння? — пытае ён.

Дзяўчына шчасліва ўсміхаецца. Залаты сонечны зайка іграе ў яе валасах.

Надзі Аганавай 18 год. У яе дзве прафесіі: яна токар і шліфавальшчыца. Яе імя цвёрда ўвайшло ў лік лепшых стаханаўцаў цэха.

Да вайны жыла яна з бацькамі ў раёне. Надзі было трынаццаць год, калі гітлераўцы забілі яе мамі. Засталося чацвёра сірот. Як старэйшая, яна паняволі ўзначаліла сям'ю. Дзеці пабіраліся, пасвілі жывёлу. Надзі развучылася смяяцца.

Упершыню яна засмяялася скрозь слёзы радасці, калі часці Совецкай Арміі вызвалілі іх раён.

На Мінскі трактарны завод Надзя Аганава прышла не таму, што яе прывабіла тэхніка або размах новабудовлі. Яна спадзявалася на добры заробтак. Праўда, дзяўчына найменш думала аб уласным добрабыце, яна лічыла абавязкам сваім клапаціцца аб малодшых сёстрах і брацішку.

Аганаву паслалі вучыцца на Алтайскі трактарны завод. Праз год яна вярнулася ў Мінск токаркам 4 разрада. У яе пасведчанні чоткім почыркам было напісана, што тэхнічны экзамен здала на выдатна.

У той час маторны цэх, куды накіравалі Аганаву, толькі што арганізаваўся. У адным з пралётаў корпуса стаяла некалькі станкоў, а побач яшчэ вяліся будаўнічыя работы. У непагадзь скрозь незашклёны дах ліў дождж. Не ўсе станкі былі аснашчоны, як належыць, часта нехачала патрэбнага інстру-

менту. Начальнік цэха падбадзёрваў жартам:

— Рабочыя маладыя — і цэх малады.

Аганавай было цяжка яшчэ і таму, што яна толькі-толькі пачынала набываць вопыт самастойнай работы. Яе заробтак стаў для сям'і вялікім падсюр'ем. Імкнуўшыся выпрацаваць норму, яна даражыла

Н. Аганава за шліфоўкай валікаў.

кожнай хвілінай рабочага часу, старалася з усіх сіл. Але спачатку нене, а брак выходзіў, ато падводзіў станок — прыходзілася прастойваць. Надзя хвалявалася. Але таварышы на рабоце чым маглі падтрымлівалі Надзю. Дапамагаў ёй зменны майстар Пушко, немалую карысць прынесла і тэхвучоба, якую праводзіў начальнік цэха, добрым словам падбадзёрваў парторг тав. Індан.

Аганава адчула сябе членам фармаваўшага калектыва і разам з усімі ўпарта пераадольвала непаладкі і цяжкасці.

Аднойчы Надзі нездаровілася. У цэху было халодна, бо ішоў дождж. Рабочыя з асаблівым напружаннем дабіваліся выканання тэрміновага задання. Перасільваючы недамаганне, Аганава ўсё прысешвала тэмпы работы. Ёй прапанавалі ісці дамоў, але яна засталася. Дзяўчына з усіх відавочнасцю зразумела, як дорагі ёй і цэх, і таварышы, і ўвесь завод; яна адчула, што працуе цяпер не толькі дзеля заробтку, а дзеля таго, што не можа дрэннай работай

зганьбіць сябе, сваіх таварышоў, свой цэх. Так адкрылася ёй тая вялікая праўда, што добрая работа ёсць яе абавязак перад калектывам, перад заводам, перад Радзімай.

У тую змену Надзя намнога перавыканала дзённае заданне.

Зімою цэх атрымаў тэрміновы заказ на запасныя часткі для трактараў. Здарылася так, што ў цэху нехачала шліфавальшчыка, і гэта затрымлівала выкананне заказу.

Аганава выклікалася асвоіць шліфавальны станок. І асвоіла, і стала перавыконваць норму, зарабляючы больш тысячы ў месяц.

Неўзабаве Аганавай далі двух вучаніц. Яна адразу збянтэжылася, бо адна з вучаніц аказалася і гадамі старэй і ростам вышэй. У першы дзень, калі Надзі прышлося тлумачыць, як збудаваны станок і як ім кіраваць, яна не адважвалася глянуць на дзяўчат: а можа яны не слухаюць. Аднак, усё абышлося добра. Вучаніцы ўважліва слухалі тлумачэнне, пільна сачылі за срытнімі рухамі Надзі. Ім яўна падабалася, як хутка і лёгка яна працавала.

У час перапынку на абед старэйшая з вучаніц — тая самая, што збянтэжыла Аганаву, — спытала пацііва:

— А мы навучымся працаваць так, як вы?

І тады Аганава сказала тое, што ёй здавалася галоўным:

— Гэта ад сябе залежыць. Трэба толькі станок палюбіць. І яшчэ трэба моцна ўняміць, што дрэнна працаваць — вялікі сорам, што ў нас такога права няма.

Зараз гэтыя дзяўчаты самастойна шліфуюць дэталі, і Надзя з горадасцю на іх паглядае. Ёй прыемна ўсведамленне таго, што іменна яна дапамагла ім стаць на ногі.

Пасля работы Надзя спяшае дадому — у скромны пакой на Батарэйнай вуліцы. Сям'я Аганавых жыве дружна, усёй душой аддаецца ціхім сямейным радасцям. Кожнага члена сям'і радуюць і новыя боцікі брата, і Надзіны стаханаўскія нормы, і ўслых прачытаная кніга, і поспехі ў фехтаванні малодшай сястрыцы-рамесніцы, і добрыя адзнакі старэйшай сямікласніцы.

— Няхай вучыцца, — гаворыць пра яе Надзя. — Без вучэння цяжка ў жыцці і карысці ад чалавека менш. — І паўтарае цёпла і ціха: — Няхай вучыцца — тата да шчасця.

ГАСПАДАРЫ ЗЯМЛІ

(Агляд пісем ордэнаносцаў — перадавікоў сельскай гаспадаркі)

Прысваенне звання Героя Соцыялістычнай Працы і ўзнагароджанне ордэнамі і медалямі Савецкага Саюза перадавікоў сельскай гаспадаркі рэспублікі з'явілася вялікай радасцю для працоўных Беларусі. Асабліва ўсхвалявала яно саміх узнагароджаных. У сваіх пісьмах у рэдакцыю нашага журнала жанчыны — перадавікі сельскай гаспадаркі — ад усёй душы ўдзячныя камуністычнай партыі, савецкаму ўраду і вялікаму правадыру народаў І. В. Сталіну за высокія ўрадавыя ўзнагароды.

«Дзень, калі я пачула аб узнагароджанні мяне ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцягу, быў для мяне найвялікшым святам. Дзякую таварышам Сталіна і наш урад, якія ацанілі маю працу. У мяне з'явіліся новыя сілы, хочацца жыць і працаваць яшчэ лепш», — піша Анастасія Міхайлаўна Галаўлёва, калгасніца сельгасарцелі «8-е сакавіка», Аршанскага раёна.

Вера Цітаўна Азарэнка, звеннявая гэтага-ж калгаса, узнагароджаная ордэнам Леніна, падрабязна апісвае, як вырабілі яны высокі ўраджай лёну:

«Я і маё звяно на ўсёй вёсцы збіралі птушыны памёт і попел. Памёт складалі ў катлы і налівалі вады. Раствор стаяў 10 дзён. Адзін літр раствора на памёту размешвалі з 10 літрамі вады, працэджвалі праз сіта ў бочку і налівалі свой участак. Пасевы падкармілі таксама попелам і два разы прапалолі. Уборку правялі вельмі хутка».

Далей Вера Цітаўна піша, як дглядалі расцелены лён, як сушылі, мялі, трапалі. У выніку атрымалі 7,12 цэнтнера ільна-даўгунца і 5,65 цэнтнера ільнонасення з гектара. «У гэтым годзе даб'емса не менш 6 цэнтнераў ільнонасення і 8 цэнтнераў валакна з гектара. Усе члены майго звяна далі гэта абавязальства», — заключае тав. Азарэнка.

Марыя Іванаўна Марцынкевіч — звеннявая калгаса імя Калініна, Асвейскага раёна, — піша, што яна, яе дзеці і ўсе калгаснікі з вялікай радасцю сустрэлі вестку аб узнагароджанні яе ордэнам Леніна. Яна расказвае, як звяно змагалася за высокі ўраджай:

«Наш участак, зрыты траншэямі і акамі, пяць год не ўзорваўся. Мы зараўнялі іх, зямлю добра ўгноілі торфам, попелам, курыным па-

мётам. Запрасілі на ўчастак агранома тав. Землягладу і ўважліва прыслухоўваліся да ўсіх яе парад. Два разы падкармілі пасевы, тры разы прапалолі. Трымалі лён у выключнай чыстаце. Старанны догляд за пасевамі, стаханаўская работа наша далі вельмі добрыя вынікі. На ўчастку ў 4 гектары мы атрымалі на 4,5 цэнтнера насення і на 7 цэнтнераў валакна з гектара. Толькі пры калгасным ладзе сталі магчымыя такія высокія ўраджай. Сёлета мы даб'емса яшчэ лепшага ўраджая».

«Вясенні дзень год корміць!» — гэтую народную прыказку мы добра памятаем», — піша калгасніца арцелі «Новае жыццё» Сутоцкага сельсовета Лёзненскага раёна Акуліна Раманаўна Лукашова, узнагароджаная медалем «За трудовое отличие».

«Як толькі пачаў таяць снег, мы са сваім звяном вышлі ў поле. Добра ўгноілі зямлю. Насенне поўнацю адсартавалі, правярылі на ўсхожасць. Старанна збіралі ўгнаенне. Я сама сабрала 1,5 цэнтнера попелу і цэнтнер птушынага памёту.

На сяўбе працаралі вельмі дружна. Прыклад усім паказвала звеннявая — комсамолка Елена Глогава. Араты М. Емельяновіч і Л. Вакараў выконвалі на ворыве больш як на паўтары нормы.

За тры месяцы я выпрацавала 78

Калгасніца П. І. Іванова з арцелі імя 18 партызёў (Зэльвінскі раён Гродзенскай вобласці) на вясенніх палявых работах перавыконвала зменную норму ў паўгара раза.

Фота Л. Эйдэма.

працадзён. Буду прадаваць яшчэ лепш, каб за ўраджай 1948 года атрымаць яшчэ адну ўрадавую ўзнагароду».

Звеннявая з калгаса «17 верасня», Несвіжскага раёна, Еўгенія Дзярнова і Елена Майсеня, узнагароджаныя ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцягу, расказваюць у сваіх пісьмах, як яшчэ з восені пачалі барацьбу за сёлетні высокі ўраджай, як прымаюць усе меры, каб данае імі слова не разышлося са справай.

Ордэнаносец Н. Я. Дзямідава, звеннявая калгаса «Асавіяхім», Асвейскага раёна, піша:

«Лён мы засеялі сёлета на добра ўзаранай з восені глебе. Насенне правярылі ў кантрольнай лабараторыі. На свой участак унеслі 150 тон торфу, 300 вазоў гною. Збіраем курыны памёт і попел. Змагаемся за 400 цэнтнераў бульбы, 5 цэнтнераў ільнонасення і 7 цэнтнераў валакна з гектара».

Аб рабоце моладзі ў калгасе «Новыя Гарбацэвічы», Аршанскага раёна, і перадавой ролі комсамольцаў піша комсамолка М. Е. Саўчанка, узнагароджаная ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцягу:

«Усе комсамольцы працуюць у нас на самых адказных участках і перавыконваюць нормы. Мы саборнічаем з калгасам «Чырвоны камунар» і першыняства не аддадзём».

Ва ўсіх пісьмах перадавых людзей вёскі адчуваецца вялікая сіла калгаснага ладу, які ўзняў на небывалую вышыню жанчыну-сялянку. Аб справах свайго калгаса яны пішучь, як аб самым родным, як сапраўдных гаспадары зямлі.

Міжволі ўспамінаюцца словы Аляксея Максімавіча Горкага:

«Нашы знатныя людзі таму вядомы, што добра ведаюць мэту свайго жыцця, усё больш моцна разумеюць рашаючае значэнне сілы калектыўнай працы і ведаюць, што як сучаснае, так і будучае — у іх моцных руках. Праца для іх становіцца майстэрствам, і яны ўжо бачаць, што майстэрства іх працы змяняе, пераўтварае іх радзіму. Сапраўдныя гаспадары свайго зямлі, нястомныя працаўнікі, яны пяснына ствараюць новыя факты, а нашырэньне колькасці фактаў паглыбляе іх пазнанне сэнсу працы як сілы, якая ўсё стварае, вырашае ўсе загадкі жыцця, перамагае ўсе цяжкасці... Нашы знатныя людзі — людзі новай, рэвалюцыйнай энергіі і думкі».

Гэтая думка вялікага пісьменніка цалкам адносіцца і да нашых перадавікоў сельскай гаспадаркі.

Герой Соціалістычнай Працы У. І. Пайграй.

БЫЛО ТУТ КАЛІСЬЦІ...

Палессе, край неасяжных прастораў балот! На сотні кілометраў цягнуліся твае імшары, зараснікі, багны. Багаціц петраў, схаваных пад вадой, селянін дарэволюцыйнай вёскі быў бяссільны адваяваць ад прыроды. І ён сяліўся на бедных, малаўраджайных пясчаных выспах, корнаўся з сахой-гарамыкай на сваім вузенькім загоне, выпальваў ляды, каб засеяць з поўпуда проса.

Балоты былі спадарожнікамі бездарожжа, цемры і беднасці, яны раз'ядноўвалі вёскі і мястэчкі, на ўсё лета, вясну і восень адлучалі ад свету жыхароў загальскіх выспаў. Хвароба і забавоны, гора і нястача — вось што нагледзілі і анісвалі да рэволюцый падарожнікі ў гэты «непрыступны край».

Прышла Вялікая Кастрычніцкая рэволюцыя. Змоўклі громы грамадзянскай вайны — і на Мар'інскія балоты ступіў савецкі медыятар. На балотах Палесся пачыналіся масавыя асушальныя работы. Што раней было не пад сілу аднаму — цяпер стала даступна аб'яднанай працы калгаснікаў.

Тысячы калгаснікаў і калгасніц вялі наступленне на багню, адваяўвалі ад вяды новыя ўраджайныя землі. На данамогу калгаснай сіле ішла сіла савецкай тэхнікі. Магутныя экскаватары пачыналі ўгрызацца ў берагі нізкіх палескіх рэк, каб выпраставаць і расчысціць іх для спуску балотных вод.

На былой дрыгве пайшоў трактар. Чорную і тлустую тарфяную глебу ўзараў магутны балотны плуг. А праз год на дрыгве і батне ўжо зелянелі першыя ўсходы яравых культур. Багаццямі закрасавалі балоты, ператвораныя ва ўраджайныя палі і сенажці.

НА АДВАЯВАНай ЗЯМЛІ

Там, дзе калісь былі непраходныя Мар'інскія балоты, цяпер зелянеюць палі перадавога ў рэспубліцы соўгаса імя 10 год БССР. Тысячы гектараў асушанага балота ператвораны ва ўраджайную зямлю. Да вайны тут вырошчваліся каноплі і травы. 700 гектараў каналей давалі столькі сыравіны, што яе ледзь паспяваў пера-

У СОЎГАСЕ ІМЯ 10 ГОД БССР

А. МАТЭВІЧ

апрацоўвань спецыяльна збудаваны тут ільнозавод. Пасля Вялікай Айчыннай вайны ў адроджаным соўгасе пачалі сеяць збожжа і травы. На шырокіх квадратах асушаных тарфянікаў ужо кусціцца густое жыта, набірае сокаў пёмназялёная пшаніца. На гладка ўкатанай паверхні прабіваюцца ледзь прыкметныя радкі яравых усходаў. Водаль у палях зелянеюць сенажці. Гэта — сямныя травы.

Мы ідзем берагам канала, углядаемся ў прасторы раўнінскіх палёў. Як ажыло і загаварыла вясной наваколле. Лёгкі ветрык калыша густое пер'е азёмны, коціцца па шаўковых травах сенажцяў. Там і сям яшчэ загараюць агні падпаленага смецця і леташняй сало-мы, а між іх ужо садзяць бульбу.

На полі ходзіць знатная звеннявая соўгаса Ульяна Пайграй і разам з Марынай Ткачук збірае рэшткі кар-нявішчаў. У соўгасе высокая аграэхніка апрацоўкі глебы. На добрую якасць ворыва і дыскавання, на вы-датную працу трактарыстаў жанчыны адказалі высо-кай якасцю сяўбы і догляду пасеваў, барацьбой з пу-стазеллем.

— Збіраць карнявішчы на ўсім полі, спальваць пу-стазелле ля канаў... Пустазелле — вораг пасеваў, — павучальна паясняе людзям свайго звяна Ульяна Пайграй.

У мінулым годзе соўгас сабраў на 22,3 цэнтнера збожжавых культур з гектара. Звяно Ульяны Пайграй сабрала на 30 цэнтнераў азёмных, на 40 цэнтнераў аўса з гектара. Гэта — на ўсёй плошчы, замачаванай за яе звяном. У чым-жа сакрэт яе поспехаў? Як звычайна, Ульяна Пайграй гаворыць:

— Пра высокі ўраджай мы турбуемся яшчэ з во-

сені, яшчэ тады, калі поле качымаюць араць тракта-рам. Вядома, што за гады вайны палі здзірва-ліся, канавы абсушваліся, параслі лазой. Усё гэта мы ўлічылі і ўзяліся наводзіць парадак. Вялікая справа — правільная арганізацыя працы. Ну, а да таго яшчэ і стараннасць людзей, і аграэхнічныя веды, Жанчыны нашага звяна сочаць не толькі за глыбінёй ворыва, за якасцю дыскавання, але і за тым, як лепш зрабіць мі-неральную сумесь, якія мінеральныя ўгнаенні ўнесці раней і якія пазней, каб збожжа не палыгала. Усе гэ-тыя таямніцы нам сталі вядомы ад нашага агранома. Летаць мы два разы падкармілі азёмныя, а калі заўва-жылі, што ёсць слабейшыя ўчасткі, падкармілі іх і ў трэці раз. Жыта расло, як на дражджах. Але вось адна-го разу прыходжу я на поле, гляджу — зацвярдзела зямля, заскарубла зверху. Я да агранома: што рабіць? — «Пухлініць зямлю трэба!» — адказвае ён. Тады мы ў кузню, парабілі вузенькія капаніцы і давай пух-лініць міжрадзі. Так мы змагаліся за высокі ўраджай жыта.

Звеннявая расказвае аб сіле спаборніцтва ў звеннях і брыгадах.

— Яшчэ летаць пачалі мы спаборнічаць са звяном Анастасіі Стыкут. Даведзіліся неяк пашы дзяўчаты, што яе звяно бярэ павышаныя абавязальствы. «Ні за што не адстаем!», — захвалывалася Марына Ткачук і пайшла раіцца з аграномам і брыгадзірам. На бараць-бу за ўраджай былі мабілізаваны дадатковыя рэсурсы ўгнаенняў, уся наша ініцыятыўнасць і майстэрства.

СЛАВА ПЕРАМОЖЦАМ

У соўгасным гарадку, што паўстаў з руінаў і паля-нішчаў, незвычайна ўрачыстасць. Знаеш, што сё-

Герой Соціалістычнай Працы А. І. Стыкут.

ня нават агні электрычнасці ззяюць ярчэй, мацней гучыць радыё. Радасную вестку разносіць яно па но-вых дамах і кватэрах рабочых: аб узнагароджанні пера-давых людзей соўгасаў.

46 майстраў высокіх ураджаяў удастоіліся пачэ-сных урадавых узнагарод. Лепшым з лепшых: Паўлу Калыску, Ульяне Пайграй, Фёдару Саўчыку і Анаста-сіі Стыкут — прысвоена званне Героя Соцыялістыч-най Працы. Дырэктар соўгаса Цімафей Ягоравіч Смір-ноў узнагароджан ордэнам Леніна, 13 чалавек — ор-дэнамі Працоўнага Чырвонага Сцягу, 20 — медалямі «За трудовую доблесть», 8 — медалямі «За трудовое отличие».

Сярод узнагароджаных — 29 жанчын.

Радасная вестка ўскалыхнула ўсё соўгас. Звыш 200 чалавек сыйшлося на мітынг.

— Даем слова таварышу Сталіну заяваць сёлета яшчэ большы ўраджай! — заявілі прысутныя.

— Дадзім па 190 пудоў жыта з кожнага гектара, — сказаў Герой Соцыялістычнай Працы Ульяна Пайграй і Анастасія Стыкут.

Мітынг скончаны. І зноў, як і ўчора, як і тыдзень назад, людзі спяшаюць на палі, дзе трэба дасаджаць апошнія гектары бульбы, дзе кусцістая рослая азёміна чакае першага прароджвання.

Ульяна Пайграй спыняецца ля свайго ўчастка. Яна любіцьца роўненькімі радкамі яравых усходаў, пазірае на далёкае поле сямных траў, дзе пасвіцца соўгаснае стада.

Знатная звеннявая набліжаецца да густога жыта.

— Ці бачылі калі такое жыта на балоне? На 40 ка-ласоў з аднаго куста, па 80 зерняў з коласа!.. Хто яшчэ можа такой азёмінай пахваляцца? 200 пудоў хле-ба з гектара балота!..

Мы пакідалі палі перадавога соўгаса, развіталіся са звеннявой і па яе ўзнятым настроі адчувалі ўсю веліч спраў, якімі жыве і патхняецца сёння калектыв соўгаса. Майстры высокіх ураджаяў да Першага Мая закончылі сяўбу яравых. Іх сённяшняя самааданая праца ў палях накрасіла новую, заўтрашнюю перамогу.

На ферме соўгаса імя 10 год БССР—125 кароў перавыконвае план. На здымку: Даярка Е. С. Рагалевіч, якая значна дою малака.

Вобразы рускіх жанчын у творах А. Н. Остроўскага

12 красавіка 1948 года споўнілася 125 год з дня нараджэння вялікага рускага драматурга, заснавальніка рускага рэалістычнага тэатра — А. Н. Остроўскага. Яго вялікая літаратурная спадчына з'яўляецца гонарам нашай культуры, яна мае вялізнае назнавальнае значэнне. У сваіх 47 арыгінальных п'есах, а таксама ў п'есах, напісаных у суаўтарстве з іншымі асобамі, А. Н. Остроўскі паказаў найшырэйшы малюнак рускага жыцця другой паловы XIX стагоддзя. У большасці сваіх п'ес Остроўскі здолеў гістарычна верна паказаць жыццё розных класаў сваёй эпохі, прычым з найбольшай паўнатай і маляўнічасцю ён адлюстраваў быт і норавы купецтва, чыноўніцтва, дваранства, дробнага гарадскога мяшчанства і т. п.

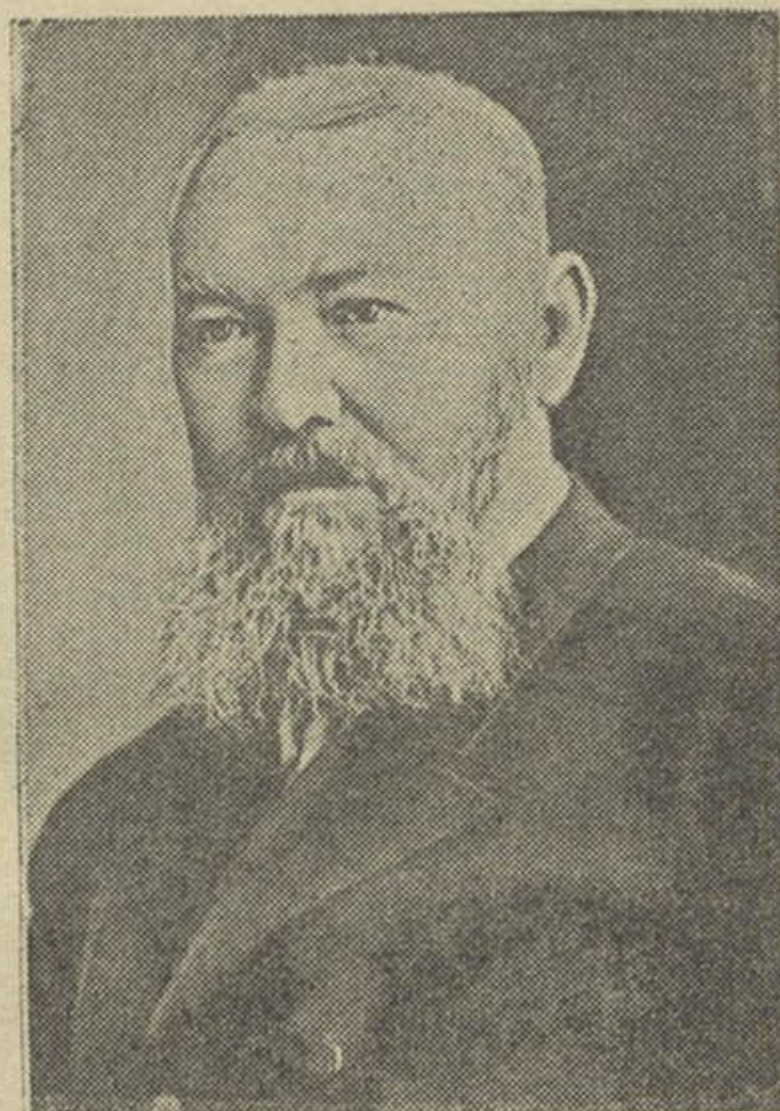
А. Н. Остроўскі нарадзіўся ў Маскве, у сям'і сенацкага чыноўніка. Дзяцінства яго прайшло ў Замаскварэччы, своеасаблівы быт якога даў будучаму драматургу багаты матэрыял для нагляданняў над жыццём і норавамі купецтва. Атрымаўшы асвету спачатку ў Маскоўскай гімназіі, а пасля на Юрыдычным факультэце Маскоўскага ўніверсітэта, Остроўскі паступіў на службу ў якасці канцэлярыста ў Савесны суд, які разбіраў цяжбы паміж бацькамі і дзецьмі. Праз два гады будучы драматург перайшоў у канцэлярыю Камерцыйнага суда, служба ў якім дала яму вялізны запас нагляданняў над самадурамі, злоснымі банкрутамі і ўсякага роду махлярамі, якіх ён намаляваў пасля з выдатным майстэрствам.

У 1851 годзе Остроўскі пакідае службу ў судзе і палкам аддае сябе літаратурнай працы.

Ужо ў першых сваіх п'есах — «Свае людзі злічымся», «Беднасць не парок» і іншых — Остроўскі выкрывае закуліснае жыццё купецтва. Ён паказвае ўладу грошай, прагнасць накуплення, якая ў гэтых гандлярах забівае ўсе чалавечыя пачуцці і замяняе іх чыстагамам. Іменна чыстаган, рубель птурхае іх на нячыстыя махінацыі і кіруе ўсімі іх учынкамі. Остроўскі выкрывае ўнутраную пустату гэтага свету, тупое самадурства, невунтва і самавольства. Вялікі драматург стварае цалую галерэю самадураў — Кіт Кітычаў, Савёлаў Пракоф'ічаў, Самсонаў Сілычаў, Гардэяў Карпычаў і іншых грубых гвалтаўнікоў, дэспатычных душыцеляў сваіх блізкіх і ўсіх навакольных. Ён выкрывае іх тупую самаздаволенасць, самаўняўненае невунтва, іх ханжаства і кваннасць.

Рад камедый, з якіх асабліва варты адзначыць «Даходнае месца», Остроўскі прысвячае паказу жыцця чыноўніцтва. Тут вялікі драматург раскрывае таму розных злоўжыванняў у чыноўнічым асяроддзі, асабліва хабарніцтва і казнакрадства. Малюючы вобразы прадажных і нямінных чыноўнікаў, Остроўскі ўказвае, што асноўны іх жыццёвы прынцып — гэта прыказка: «Не злоўлены — не злодзей». І хоць у «Даходным месцы» за выяўлення злоўжыванняў злучынаў аддаюць пад суд, аднак рэжым, які іх выхаваў, застаецца ў сіле і пасля іх падзення. Остроўскі падкрэслівае, што гэты рэжым ужо ўвайшоў у плоть і кроў чыноўна-бюракратычнага апарата самадзяржаўнай Расіі.

Выкрываўчыя тэндэнцыі Остроўскага рэльефна раскрыліся і ў яго адносінах да дваранства. Паказу прадстаўнікоў гэтага класа прысвечаны камедыі: «Не ў свае сані не садзіся», «Лес», «Ваўкі і авечкі», «Шалёныя грошы» і інш. У творчасці Остроўскага мы ніколі не сустракаем прагрэсіўных прадстаўнікоў дваранства.

Александр Нікалаевіч Остроўскі.

Дваране заўсёды абрысоўваліся ім з рэзкай непрыхільнасцю. У п'есах Остроўскага мы сустракаем і тып шукальніка багатай нявесты, свецкага хлюста, які імкнецца шляхам выгаднай жаніцбы напавіць свае расстрочаныя справы (камедыі — «Апошняя афіра», «Не ў свае сані не садзіся»), і розных марнатраўцаў жыцця («Шалёныя грошы», «Беспасажніца»), і правінцыяльных памешчыц, уладарных, жорсткіх і распусных («Лес»). Гэтыя людзі не грабуюць нічым, абы толькі палепшыць свой добрабыт, нават простым жульніцтвам. Наогул у паказе дваранства Остроўскі вольны ад якой-бы там ні было ідэалізацыі, вобразы дваран у яго п'есах альбо варты смеху, альбо агідны.

Значнае месца ў сваёй творчасці А. Н. Остроўскі ўдзяляе паказу рускай жанчыны. Вялікі драматург выступіў палкім абаронцаю яе чалавечых правоў на свабоду і пашану, барацьбітом за яе чалавечую годнасць, якую зневажалі на працягу стагоддзяў і ў сям'і і ў грамадстве. Жанчына ў купецкім асяроддзі — гэта наогул не чалавек: яна зусім беспраўна. Так, напрыклад, у п'есе «Гарачае сэрца» купец Курасленаў гаворыць пра жонку сваю: «Размовы ў мяне з ёю няма, апрача: падай, прымі, пайшла вон — вось і ўсё». Стаповішча дзяўчат у купецкіх сем'ях яшчэ горшае: самі бацькі глядзяць на іх, як на тавар, які трэба хутчэй збыць з рук. Правінцыяльны купец Неўздзеяў, гаворачы з сястрой аб замужстве сваёй пляменніцы, выражаецца так: «Дачку адань — бяды няма, а вось грошай-то шкада». Маскоўскі крамнік Епішкін адносна сваёй дачкі гаворыць: «Што гэта за тавар, калі прыдачу трэба даваць, каб узялі толькі». Остроўскі паказвае, што ў дамастроўскай купецкай сям'і дзяўчына пакутуе як у турме, пакуль бацькі не выдадзюць яе замуж, найчасцей супроць яе волі і жадання. Нездарма ў камедыі «Гарачае сэрца» дачка купца Параша з такімі словамі пакідае бацькоўскі дом: «Бывай, дом баць-

роўскі! Што тут слёз маіх праліта! Божа мой, што слёз! А цяпер хоць-бы слязінка выкацілася, а я-ж нарадзілася тут, вырасла... хіба даўно я дзіцём была: думала, што мілей за цябе і на свеце няма, а цяпер хоць-бы век цябе не бачыць. Прападай ты пропадам, турма мая дзявочая!».

Паказаў Остроўскі і тын беднай нявесты, дзяўчыны без пасагу, вымушанай прадаваць сябе для таго, каб накарміць сваю сям'ю і самой упацець у жыццёвай барацьбе. Такою з'яўляецца гераіня ранняй п'есы Остроўскага «Бедная нявеста», такая і Насця ў камедыі «Не было ні гроша, а рантам алтын», такая, урэшце, беспасажніца Ларыса, на якую распусныя шаны глядзяць, як на рэч, і якая павінна належаць таму, хто яе выйграў у арлянку.

Остроўскі паказвае, што ў свеце куплі і продажу нават характэрна ўласнай нявесты і жонкі — і тое расцэньваецца як капітал, які павінен прыносіць процанты. Так, напрыклад, у п'есе «Шалёныя грошы» адзін з персанажаў, Глумаў, гаворыць: «Многія дурні, яны самі не ведаюць, навошта хочуць жаніцца. Характэрна ім падабаецца, і яны хочуць толькі самі выкарыстаць гэта характэрна, г. зн. пахаваць яго як мёртвы капітал. Не, характэрна не мёртвы капітал, яно павінна прыносіць процанты. Толькі дурны можа жаніцца на красуні без разліку; на ёй павінен жаніцца або шулер, або чалавек, які робіць кар'еру. У першага яе характэрна будзе служыць прынадай для нявольных юнакоў, у другога — прынадай для начальства і сродкам да хуткага павышэння».

У радзе п'ес Остроўскі паказвае, як шлюб у буржуазным грамадстве, не толькі ў купецкім, але і ў так званым інтэлігентскім асяроддзі — гэта толькі здзелка. Аб каханні, аб павазе да жанчыны там няма нават і гутаркі. У п'есе «Даходнае месца» жонка віднага чыноўніка Вышнеўскага гаворыць мужу з горыччу і абурэннем: «Хіба вы жонку сабе бралі? Успомніце, як вы за мяне сваталіся! Калі вы былі жаніхом, я не чула ад вас ніводнага слова аб сямейным жыцці, вы трымалі сябе як стары валацуга, прывабляючы маладых дзяўчат падарункамі, глядзелі на мяне як сатыр. Вы бачылі маю агіду да вас і, не глядзячы на гэта, вы ўсё-такі купілі мяне за грошы ў маіх сваякоў, як купляюць нявольніц у Турцыі».

І аднак, не глядзячы на бяспраўнае, прыміжанае становішча рускай жанчыны ў сям'і і грамадстве, Остроўскі здолеў разгледзець і паказаць у ёй вялікае ўнутранае характэрна, бларадства і самаафярнасьць, глыбіню пачуццяў і вернасьць доўгу, яе непрымірымасць да ўціску і самавольства. У галерэі жаночых вобразаў, створаных Остроўскім, асабліва чароўны ўдава купца Юлія Тугіна («Апошняя афяра»), актрыса Кручыніна («Без віны вінаватыя») і Кацярына («Граза»).

Усё гэта — жанчыны вялікага, гарачага сэрца. У Юліі Тугінай асноўнай, вядучай рысай характару з'яўляецца глыбокая самаафярнасьць і даверлівасць, якая гаворыць аб высокай маральнай чыстасце яе натуры. Яна слепа верыць любімаму чалавеку, яна гатова для яго на ўсякія афяры. Больш таго, гэтыя афяры для яе салодкі, яны з'яўляюцца патрэбай для яе вялікай душы, кахаючай і адданай. Але калі яна даведваецца, што любімы чалавек подла абмануў яе, зняважыўшы яе пачуцці, што ён толькі брудна спекуляваў на яе каханні, Тугіна знаходзіць у сабе сілы пагасіць сваё каханне і адвергнуць усе яго спробы да прымірэння. Такім чынам, усведамленне сваёй чалавечай годнасці перамагае ў Тугінай яе сляпое, поўнае самазабыцця ка-

ханне, яна не можа ісці па здзелку з уласным сумленнем, яна траціць усё, акрамя самапавагі.

Вялікае, гарачае сэрца жанчыны, маці і артысткі паказаў Остроўскі ў вобразе Елены Іванаўны Кручынінай — вядомай правінцыяльнай актрысы ў п'есе «Без віны вінаватыя». Кручыніна — гэта адзін з чароўнейшых вобразаў ва ўсёй творчасці Остроўскага. Гэта жанчына з тонкай душэўнай арганізацыяй. У ёй няма ні кроплі крывадушнасці, пошлых карыслівых інтарэсаў, імкнення да мішурнага бляску таннага поспеху. Калісьці яна перажыла вялікую асабістую драму: яе абмануў любімы чалавек, больш таго, ён выкраў яе дзіця, але не для таго, каб яго выхаваць, а для таго, каб збыць яго з рук чужым людзям і такім чынам парваць усякую сувязь з яго маці. Кручыніна амаль 20 год лічыла сына памёршым, як аб гэтым паведаміў ёй яго бацька. Але вялікае гора абманутай жанчыны і асірацелай маці не зрабілі сэрца Кручынінай жорсткім, не зрабілі яе халоднай да чужога гора. Любоў да мастацтва ўваскрашае яе да жыцця. Але на мастацтва яна глядзіць не як на сродак задавальнення асабістых ганарлівых імкненняў. Мастацтва для яе — гэта служэнне грамадству, сцена — гэта ўдзячная арэна для грамадскай дзейнасці. Кручыніна гаворыць, і гаворыць шчыра, што робіць добра — гэта яе патрэбнасць. І недарма, калі на таварыскім вечары акторы п'юць за яе здароўе, адзін з прысутных, падымаючы свой бакал, гаворыць: «Талент і сам па сабе каштоўны, але ў спалучэнні з іншымі якасцямі: з розумам, з сардэчнай дабратай, з душэўнай чыстатай — ён уяўляецца нам ужо такой з'явай, перад якой мы павінны схіліцца. Панове! Вып'ем за рэдкі талент і за добрую жанчыну Елену Іванаўну!».

Кручыніна выпадкова знаходзіць сына. Ён перанёс шмат жыццёвых удараў. Яго сэрца стала жорсткім, але ў Кручынінай ён амаль інстынктам угадвае маці. А яна з гордасцю і пашчотнасцю, адказваючы на яго пытанне аб бацьку, гаворыць: «Твой бацька не варты таго, каб яго шукаць. Але я-б жадала, каб ён глянуў на нас. Толькі-б глянуў, а нашым шчасцем мы з ім не падзелімся. Навошта табе бацька? Ты будзеш добрым акторам, а прозвішча... Ты возьмеш маё прозвішча і можаш насіць яго з гонарам; яно ніколі не горш усякага іншага». У гэтых словах адчуваецца і шчасце маці, і гордасць за любімую працу, і пачуццё вялікай чалавечай годнасці жанчыны, якая ўсведамляе, што яе жыццё асветлена і асэнсэна цудоўнай дабрароднай ідэяй — ідэяй выхавання ў людзях гуманнасці і чалавекалюбства.

Лепшым жаночым вобразам у творчасці Остроўскага з'яўляецца вобраз Кацярыны з драмы «Граза».

Брытык Дабралюбаў у сваім артыкуле «Промень святла ў цёмным царстве», прысвечаным аналізу драмы, пісаў, што характар Кацярыны адметны верным вычуваннем праўды, «самаафярна ў тым сэнсе, што яму лепш пагібель, чым жыццё пры тых пачатках, якія яму праціўны». Кацярына пакутуе ў сям'і мужа. Яе сваякроўка — дэспатычная, цёмная купчыха Кабанова — літаральна атручвае яе існаванне сваімі прыдзіркамі і знявагамі. Муж Кацярыны — Ціхан — кволая, бязвольная істота; ён нават баіцца заступіцца за жонку, бо знаходзіцца цалкам пад уплывам сваёй маці. Кацярына не можа прымірыцца з законамі павакольнага асяроддзя, пабудаванымі на знявазе чалавечых правоў, на фальшы і хлусні. Яна занадта шчырая, цёлая і вольналюбівая. Выпадкова яна спаткала чалавека, якога цакавала ўсімі сіламі сваёй багатай, глыбока чалавечай душы, але, выхаваная ў патрыярхальнай сям'і,

у духу рэлігійнага містыцызма, Кацярына глядзіць на сваё каханне як на грэх. Аднак імкненне да волі, шчасця, жаданне адстаяць сваю асобу ў мярцвячым асяродзі пёмнага царства, перамагаюць. Кацярына сваім каханнем, якое не баіцца людскога суда, кідае выклік пёмнаму царству Кабановых і Дзікіх. «У Кацярыне, — піша Дабралюбаў, — бачым мы пратэст супроць кабановых паняццяў аб маралі, пратэст, даведзены да канца, абвешчаны і пад хатнім катаваннем, і над бяздоннем, у якое кінулася бедная жанчына».

Кацярына, якая не ўмее хлусіць і прыкідавацца, прызнаецца мужу і свякрусе аб сваім «злачынным», як яна лічыць, каханні, а калі пасля гэтага прызнання жыццё яе ператвараецца ў пекла, у пабоі і здэкі, яна кідаецца ў Волгу.

У самагубстве Кацярыны Остроўскі паказвае акт пратэсту супроць сцяны закарэнеласці і антычалавечнасці кабановскага свету. Яна зламалася, але не сагнулася, не скарылася мярцвячай сіле грубага самавольства. Дабралюбаў піша, што Кацярына «пайшла супроць самадурства, узброеная толькі сілай свайго пачуцця, інстынктыўным усведамленнем свайго прамога, неад'емнага права на жыццё, шчасце і каханне». Вось чаму Дабралюбаў лічыць, што вобраз Кацярыны — гэта «крок уперад не толькі ў драматургічнай дзейнасці Остроўскага, але і ва ўсёй нашай літаратуры».

Літаральна праз усю творчасць Остроўскага праходзіць ідэя барацьбы за разняволенне рускай жанчыны, вера ў яе багатыя творчыя сілы, у дабрароднасць яе духа, якія вялікі пісьменнік-гуманіст вычуў скрозь змрок пёмнага царства самадзяржаўна-прыгонніцкай дзяржавы. І ў гэтай барацьбе за свабоду жанчыны і яе правы — багаты ўклад вялікага пісьменніка ў агульнанародную справу барацьбы з эксплуатацыйным грамадствам.

К. КАЗЛОВА.

ПЯТРУСЬ БРОўКА

Дзяўчына з Палесся

Я хачу паведаць
Пра людзей адданных,
Хай аб працы іхняй
Песня устае —
Дзеўчына на вёсцы
Проста звалі Ганнай,
Ганначкай, часамі,
Клікалі яе.
Цэлы дзень у руху,
З самага світанку.
У яе заўсёды
Тысячы клопот;
Падрыўніцу Ганну,
Ганку-парызанку
За вайну ў Палессі
Палюбіў народ.
Невяліка ростам,
Ды вяліка сілай —
Колькі пад адхонам
Цягнікоў ляжаць!
А як з лесу выйшла,
Аўтамат змяніла,
Зноў за серп і ў поле
Выйшла жыта жаць.
І яе, па праўдзе,
Вабяць карагоды.
Ну, куды-ж падзеіца,
Гэта-ж маладосць!
Ды казалі Ганцы:
— Будзеш паляводам!
Адказала Ганка,
Як заўсёды: Есць!
Ды пайшла на поле,
Дзень за днём арала,
Бараной зубчастай
Нішчыла быллё,
І каменні ў крушні
На раллі збірала,
І глыжэўе біла,
Каб мякчэй было.
А калі пшаніцей

Забуялі долы,
І пачуўся Ганцы
Гоман іх жывы —
Дбайна даглядала,
Тры разы палола,
Аб асот калола
Рукі да крыві.
Помніць Ганка,
Помніць —
Ледзяныя росы,
Як туман у раці
Слаўся паміж траў,
Як хадзіла зёлкам
Па ўзмежках босай,
Можа, толькі жаўра
Разам і ўставаў.
Колькі хвалявання,
Колькі дзён нягожых,
Колькі дум трывожных
Наганялі жах:
Білі наваліцы —
Набягалі слёзы,
А сушыла сонца —
Сохла і ў грудзях.
Толькі ўсё мінула.
Колас сакавіты
Сонца абсыпала
Промнямі святла —
Буйнае, густое
Зарадзіла жыта,
І такая слава
Па сялу пайшла:
Ганка-парызанка
Верная народу,
Спрытна з аўтаматам,
Спрытна й працаваць!
Будзе Ганцы,
Будзе,
Будзе нагарода,
Добрая дзяўчына,
Нечага казаць!

Удзельнікі самадзейнасці Бараньскай хаты-чытальні (Аршанскі раён Віцебскай вобласці) выконваюць беларускі танец «Лявоніха».

Фота Л. Мазелева.

А Д К А З Н А Я С П Р А В А

Калі двух год я загадваю аддзелах на рабоце сярод жанчын Быценскага райкома партыі. Усякая работа ў нашай краіне і пачэсная і карысная. Але мне здаецца, што цікавей за ўсё работа з людзьмі. Калі ты бачыш, як на тваіх вачах чалавек расце, далучаецца да актыўнага жыцця, становіцца непазнавальным, калі адчуваеш, што ў гэтым ператварэнні чалавека ёсць і твая доля працы, то атрымліваеш вялікую задаволенасць.

У нашым раёне не мала жанчын далучылася зараз да актыўнага палітычнага жыцця. Яны ўдзельнічаюць у рабоце Саветаў, кааперацыі, школ, дзіцячых устаноў. Проста не верыцца, што многія з гэтых людзей гады два назад толькі вучыліся распісвацца.

Вялікай школай палітычнага выхавання жанчын з'яўляюцца ў нас дэлегацкія сходы. Праз дэлегацкія сходы работніцы і сялянкі атрымліваюць свае першыя грамадскія даручэнні, праз іх пашыраюць яны веды свае, светагляд.

У снежні 1946 года Мар'ю Іосіфаўну Пікуліну з вёскі Мілавіды жанчыны выбралі старшынёй дэлегацкага сходу. Яна горача ўзялася за справу, рэгулярна праводзіла сходы дэлегатак, наладжвала для іх чытку газет і мастацкай літаратуры, арганізавала вывучэнне біяграфіі таварыша Сталіна. Да тав. Пікулінай з вялікай павагай адносяцца не толькі жанчыны, а і ўсё насельніцтва вёскі. Яе выбралі намеснікам старшыні сельскага Савета, а год назад яна ўступіла ў рады камуністычнай партыі.

Другі прыклад. Веру Лук'янчык — сялянку Гутарскага сельсавета — выбралі дэлегаткай, а потым старшынёй дэлегацкага сходу. Вялікай перашкодай у рабоце з'яўлялася яе маланісьменнасць, і яна ўпарта пачала вучыцца. У хуткім часе праявіла яна добрыя арганізатарскія здольнасці. Адной з першых у раёне арганізавала жанчын на лесазагатоўкі. У зімнюю пору выязджала ў лес да ста падвод. За паспяховае выкананне лесазаготовак тав. Лук'янчык была прэміравана. Як перадавы чалавек вёскі, яна зразумела, што шлях да шчаслівага заможнага жыцця ляжыць толькі праз калектыўную гаспадарку, і першая з мужам падала заяву аб уступ-

Група загадчыц аддзелаў на рабоце сярод жанчын (справа налева): Л. В. Князева (Мядзельскі раён), М. А. Ігнацюк (Дамачэўскі раён), Е. П. Суржынская (Быценскі раён), З. І. Южная (Брэсцкая вобласць).

ленні ў калгас. Тав. Лук'янчык прынята кандыдатам у члены ВКП(б).

Вялікую ўвагу ўдзяляем мы ліквідацыі непісьменнасці і маланісьменнасці сярод жанчын і ў першую чаргу — дэлегатак. 200 жанчын вучацца ў гуртках і дома. Навучаюць іх пераважна настаўнікі і культармейцы. Асабліва добра адносіцца да справы настаўніца тав. Пітроўская. Яна навучае 10 дэлегатак.

Дэлегаткі сочаць за работай дзіцячых устаноў. Дзіцячы сад у райцэнтры быў вельмі запушчаны. Дэлегаткі абследвалі яго і дабіліся, каб быў зроблен рамонт, набыта мэбля. Яны таксама цікавяцца жыццём сірот, якія знаходзяцца на патраніраванні.

93 жанчыны раёна, з іх 46 дэлегатак, выбраны дэпутатамі мясцовых Саветаў. Яны разгарнулі вялікую

дзейнасць. У раёне будуецца гідрэлектрастанцыя. На будаўніцтве ўжываюцца метады народнай будоўлі — часта наладжваюцца нядзельнікі, на якіх дэлегаткі паказваюць прыклады самаадданай працы.

Так на практычнай гаспадарчай, грамадскай і палітычнай рабоце расце свядомасць працоўных жанчын нашага раёна.

Некалькі слоў хочацца сказаць і аб сабе. Пры панскай Польшчы я была найміткай у намешчыкаў; гэта праца вельмі знісілівала мяне. Толькі пры савецкай уладзе я атрымала магчымасць вучыцца. Я шчасліва, што з'яўляюся актыўным удзельнікам будаўніцтва новага жыцця.

Е. СУРЖЫНСКАЯ.

Савецкія жанчыны! Змагайцеся за далейшы росквіт нашай соцыялістычнай Радзімы! Няхай жывуць савецкія жанчыны — актыўныя ўдзельніцы палітычнага, гаспадарчага і культурнага жыцця нашай краіны!

Калгас імя Варашылава Гомельскага раёна да Айчынай вайны меў вялікую гарадную гаспадарку. У гэтым годзе калгас засеяў пад гарадныя культуры даваенную плошчу.
На здымку: Парніковае звяно Пашы Чугалавай за правёркай расады.

Фота І. Шышко.

За 100 пудоў збожжжа з гектара

Партыя і ўрад высока цэняць самаадданую, чэсную працу хлебараба. Простыя людзі праславіліся толькі таму, што не пакладаючы рук змагаліся за высокія і ўстойлівыя ўраджай. Такіх людзей нямала і ў нашым раёне. Ядвіга Браткоўская — звеннявая комсамольска-маладзёжнага звяна з калгаса «Ленінскі шлях», Руднянскага сельсовета — вырастала высокі ўраджай азімых і за працу сваю ўзнагароджана медалем «За трудовую доблесть». Маладая калгасніца Люба Кавальчук — член звяна Браткоўскай — узнагароджана медалем «За трудовое отличие».

Калі калгасніцы майго звяна даведліся аб узнагароджанні Ядвігі Браткоўскай і Любы Кавальчук, то ў адзін голас заявілі:

— Будзем працаваць, як перадавікі калгаса «Ленінскі шлях». У нас зямля не горш, трэба толькі рукі прыкласці.

Мы ўзялі абавязацельства вырастаць сёлета па 100 пудоў збожжжа і па 900 пудоў бульбы з гектара. За

гэты ўраджай актыўна змагаюцца ўсе калгасніцы звяна. У маім звяне восем чалавек, сярод іх маці двух дзяцей — Ірына Чорнагалова і пажылая жанчына Варвара Мусік. Усе калгасніцы дружна ўзяліся за працу, не шкадуючы сіл і энергіі.

Вясеннія палявыя работы пачалі з догляду азімых. Усе восем гектараў жыта падкармілі мінеральнымі ўгнаеннямі і прабаранавалі. Нарыхтавалі даволі попелу і іншых мясцовых угнаенняў і слабейшыя ўчасткі падкармілі яшчэ раз.

Яравыя культуры займаюць у нас плошчу ў 7,4 гектара, з якіх 3 гектары бульбы. Пшаніцу, ячмень і лён мы пасялі ў раннія тэрміны, у перыяд з 7 па 15 красавіка. Глеба была ўзарана пад зябліва, а вясной добра апрацавана і ўгноена. Узаралі ўчастак на глыбіню 20—22 сантыметры, а дзе не дазваляла глеба — на ўсю глыбіню ворнага пласту.

Сеялі добра ачышчаным і адсартаваным насеннем, два разы правяраем на ўсхожасць. За якасцю апрацоўкі глебы і сяўбой глядзяць у нас

брыгадзір Аляксей Чорнагаловы і інспектар па якасці Каленік Шаравіч. Усім нам трэба вучыцца ў Каленіка Дзям'янавіча і працавітасці і любові да грамадскай гаспадаркі. Ён працуе палявым вартульніком. Работы яму хапае. Усё-ж тав. Шаравіч знаходзіць час для таго, каб прасачыць за якасцю працы. У поле ён прыходзіць і раніцай, і сярод дня, і ўвечары. Прыдзе, змерыць глыбіню ворыва, правярыць, ці няма аграхаў, параіць, як лепш пасеяць, якое ўнесці ўгнаенне.

Мы своєчасова пасялі раннія збожжавыя культуры. Прыступілі да пасадкі бульбы, рыхтуем глебу пад проса. Прыкладзем усе сілы, каб з часцю выканаць сваё абавязацельства — даць па 100 пудоў збожжжа і па 900 пудоў бульбы з гектара.

Ніна КУР'ЯНОВІЧ,

звеннявая калгаса «Комунар Беларусі». Жыткавіцкі раён Палескай вобласці.

„Ш Ч А С Ц Е“

Раман П. ПАЎЛЕНКА

Дэмабілізаванаму з арміі палкоўніку Варапаеву здавалася, што ён «ываліўся з шчасця, як з самалёта». Вайна нагрузіла на яго плечы літаральна ўсе выпрабаванні: ён астаўся без жонкі, без прытулку, з падарваным дашчэнтку здароўем. Інвалід, з пратэзам замест левай нагі, з туберкулёзам лёгкіх, Варапаеў думаў, што ў такім стане — хворы, слабы — ён нікому больш не патрэбны, лішні, што жыццё яго страціла ўсякі сэнс. У адну з такіх хвілін, калі інвалідам аўладала роспач, ён нават панкадаваў, што астаўся жывы.

— Цяжка будзе мне, — сказаў ён уголас і нават зажмурыўся ад прыкрай спазмы страху. — На сорак трэцім годзе, у маім стане... Ох, і цяжка-ж... усё трэба спачатку, усё... а сіл не шмат...».

Але ўсё-ж Варапаеву вельмі хацелася жыць. Ён толькі не ведаў, куды і як прыладзіць свой лёс. Урэшце спыніўся на думцы, што паедзе ў Крым, набудзе домік на беразе мора, кавалак зямлі, вінаграднік і некатакі пераб'еца. І вось прыехаў дэмабілізаваны палкоўнік у курортны горад.

Ужо з першых старонак рамана чытачу не хочацца верыць, што былы палкоўнік, начальнік палітаддзела корпуса, чалавек з велізарным партыйным вопытам, канчаткова паддаўся хваробе і выйдзе ў «тыраж», адмовіцца ад барацьбы, замкнецца ў асабістым горы. Пісьменнік вельмі тонка паказвае складаныя перажыванні Варапаева, які нават у хвіліны страты душэўнай роўнавагі ўсё-ж не хоча здавацца. Мара пра ўласны дамок на беразе мора толькі падкрэслівае, як пражне жыць гэты знявечаны чалавек, як імкнецца знайсці хоць патабенства асабістага шчасця. Палкоўнік памыляецца толькі ў адным: ён недаацэньвае самога сябе, не разумее яшчэ да канца, што тая партыйная і жыццёвая школа, якая яго гартавала, не дасць спакойна сядзець, сузіраючы, як настойліва працуюць і змагаюцца людзі.

Пісьменнік ставіць свайго героя ў такія ўмовы, што ён павінен адразу на прыездзе ў Крым даць адказ самаму строгаму ў сваёй аб'ектыўнасці судзі — уласнаму партыйнаму сумленню: ці ператворыцца ён, удзельнік шматлікіх баёў, спрактыкаваны палітычны кіраўнік, у чалавека, які пачне жыць за кошт сваіх заслуг, ці будзе шукаць свайго месца ў радах актыўных будаўнікоў куністычнага грамадства.

У райкоме партыі Варапаеў чуе, што для аднаўлення разбуранага ворагам краю ўсюды нехапае людзей, бо вайна не скончылася і лепшыя кадры на фронце. Варапаеў наглядае, як прыбываюць перасяленцы, каб працаваць над адраджэннем гэтага краю. Яго здзіўляе, адкуль у людзей «таякая жывучасць, такая невычэрпная дзіцячасць душы, такая гатоўнасць да подзвігу, такая любоў да ўсяго новага?.. Адкуль мы прынеслі іх? І як здолелі захаваць у сабе?..».

І заняпалы духам чалавек на момант забывае ўсе свае пакуты. Наглядаючы, як уладкоўваюцца ў пакінутых дамах навасёлы, якую гаспадарчую рупнасць праяўляюць яны ў нязвыклых умовах, Варапаеў ад усёй душы пешыцца: «Ах, да чаго-ж хараша!».

Хворае цела палкоўніка спраўіцца кожнаму лішняму руху, але яшчэ ўжо страціла ўладу над духам. Неспакой-

нага чалавека захапляюць малюпкі напружанай барацьбы, рытм неўтамаванай творчай працы. Само жыццё кліча яго на барацьбу з уласнай немаччу. На карту ставіцца лёс чалавека: ці быць яму адвечным рабом сваёй хваробы, ці перамагчы праклятую немач, вярнуцца ў строй. І Варапаеў згаджаецца працаваць прапагандыстам раённага камітэта партыі.

Жыццё зноў набывае свой сэнс. Як прапагандыст, Варапаеў ездзіць у калгасы і сілай большэвіцкага слова ўзнямае людзей на пераадоленне пасляваенных цяжкасцей. Ён захапляецца перспектывамі адраджэння багатага краю і сваю веру ў поспех справы перадае навакольным. «Жыццё Варапаева ніколі яшчэ не было так напружана і так багата, як іменна ў гэты час. Нават у акадэміі, нават на фронце, ён ніколі не жыў такім багачом, без ліку і жалю трацячы вялізны капітал жыццёвага вопыту. Нідзе, бадай, ён так востра не адчуваў, што патрэбны людзям, як тут».

Цікава ў рамане вырашаецца праблема асабістага і агульнага шчасця. Захонлены працай, Варапаеў знаходзіць сваё шчасце ў тым, што мае чым падзяліцца з людзьмі, што яго асабісты вопыт дапамагае калгаснікам пераадоляць усе і ўсякія цяжкасці. Ён пражне шчасця для ўсіх гэтых людзей — і для старога вопытніка, майстра зямлі Цымбала, і для сям'і Паднябескаў, і для дэмабілізаванага салдата Гаратцова, і для хлапчука-інваліда Найдзёнава. Ён падбадзёрвае гэтых людзей, радуецца кожнаму іх поспеху, і калі шчаслівы выпадак прыводзіць яго да Сталіна, з гордасцю расказвае любімаму правадыру аб кожным з іх паасобку.

Сустрэчы Варапаева з правадыром народаў прысвечаны самым хваляючым старонкі. Вялікі правадыр пабацькоўску цікавіцца кожным чалавекам, для кожнага знаходзіць пэйлае слова. Сталін вучыць Варапаева, што кадры кіраўнікоў і арганізатараў трэба расціць на месцы, а не чакаць, пакуль людзі звалюцца на галаву з Масквы. Варапаеў ніколі не забудзе хваляючыя сваёй мудрай прастатой сталінскія словы: «Калі такім, як гэты Паднябеска, даць сілу — добра пакроцім... Або гэтая дзяўчына Ступіна... Яна на адной п'янавісці да немцаў жыццё ўзняме. Вядома, калі гэту сілу верна накіраваць. А Цымбала вы беражыце, не давайце ў крыўду. Такія неспакойныя старыя патрэбны, іх моладзь цэніць».

З таго часу ў Варапаева толькі адна вялікая мэта: выканаць парадку Сталіна, усёй сваёй дзейнасцю ўзнямаць і накіроўваць людзей на вырашэнне задач аднаўлення і новага будаўніцтва. Чытач верыць, што Варапаеў ужо ніколі не зверне з абранага ім шляху.

З вялікім майстэрствам у рамане намалёваны вобразы перадавых савецкіх жанчын. Хвалюе сваёй шчырасцю і непасрэднасцю цудоўны вобраз Лены, якая спазнала шмат гора, але не схіліла галавы пад ударамі лёсу.

Чыстата і высокароднасць узаемаадносін паміж Варапаевым і Ленай дапамагаюць чытачу лепш зразумець унутраны свет абодвух гэтых сумленных і шчырых людзей, яшчэ больш палюбіць іх. Чытач не можа не палюбіць Наташу Паднябеска. Амаль дзяўчынкай яна мужна перанесла ўсё, што вайна ўзваліла на яе маладыя плечы, і не паступілася ні чэсцю, ні сумленнем.

Раман П. Паўленкі «Шчасце» — выдатны твор савецкай літаратуры, які знайшоў дарогу да сэрца чытача і заслужана адзначаны Сталінскай прэміяй.

Я. ГЕРЦОВІЧ.

(Апавяданне)

Яшчэ за акном праплывалі розныя станцыйныя пабудовы — дэпо, вадакачка, пакгаузы — і цягнік толькі пачаў набіраць разгон, як у суседнім купэ пачуўся ўжо вясёлы мужчынскі голас:

— А ну, налятай, ахвотнічкі ў даміно!..

Гэта быў, відаць, гуляка з той даволі частай катэгорыі пасажыраў, якія, сеўшы ў цягнік, не ведаюць ніякай іншай забавы, як карты або даміно. Для іх не існуе ні прыгожых вясенніх пейзажаў за вагонным акном, ні суседзяў-пасажыраў, з якімі можна часам распачаць такую гутарку, што і не прыкмеціш, як праскочыць самая доўгая дарога, ні цікавай кнігі або газеты.

Бадзёры заклік гулякі адразу-ж знайшоў водгук. З нашага купэ на голас рынуліся аж двое. Для большай пэўнасці яны нават захапілі з сабой свае чамаданчыкі, як відаць, маючы на мэце сесці за гульнім грунтоўна і на доўга. А на іх месца, выцснутыя гулякамі, у наша купэ перабраліся дзве жанчыны. І так атрымалася, што за выключэннем мяне, ды яшчэ маўклівага, насупленага дзядзькі ў капелюшы, які адразу-ж, як сеў, прыняўся чытаць газету, у купэ сабраліся ўсе жанчыны.

З тых жанчын, якія перабраліся да нас, адна была маладая, відаць, студэнтка, з маленькім роўным носікам, з круглым, усыпаным вяснянкамі, даволі прыгожым тварам, быстрая і рэзкая ў рухах. Другая — жанчына год пад трыццаць з універсітэцкім значком на грудзях, стройная, чарнявая, з мяккімі і прыемнымі рысамі твару, з прыгожымі цёмнымі вачыма. Уладаваўшы на паліцы свае рэчы, яна прыстроілася ў самым кутку, каля акна, насупроць таго маўклівага дзядзькі ў капелюшы, што чытаў газету.

К часу, калі скончылася ўсё гэтае перамяшчэнне, цягнік ужо выскачыў на шырокія палявыя прасторы, і за вокнамі адзін за адным паплылі палеткі, пакрытыя зялёным аксамітам вяснянай руні; лясы і пералескі, налітыя першымі сокамі вясны і вось-вось гатовыя зазелянець пышнай маладой лісцюй; поўнаводныя, шырока разлітыя рэчкі.

Студэнтка, абапёршыся рукамі на столік, у захапленні, не адрываючыся, паглядала ў акно.

— У полі ўжо сапраўдная вясна, — заўважыла яна, ні да каго асабіста не звяртаючыся. — Во, ужо і трактар вышаў, і плугары выехалі... А варання колькі!

Тут устаў сваё слова мужчына ў капелюшы, які, як выявілася, зусім не быў такі маўклівы і пануры, як гэта здавалася на першы погляд.

— Вясна, каханне, — у тон дзяўчыне, з усмешкай сказаў ён, па-ранейшаму трымаючы перад сабой разгорнутую газету.

Студэнтка ўся ўспыхнула, пачырванела, але, перамагаючы сваю збынтэжанаць, сказала:

— Каханне тут ні пры чым. Але калі хочаце, то і каханне.

— Якое там каханне! — неяк рэзка і нечакана абазвалася на іх гаворку сухатварая сяродніх год жанчына з кашолкай на каленях. — Няма цяпер ніякага кахання. Жэняцца, разыходзяцца, зноў жэняцца, зноў разыходзяцца...

— Ой, і чаму вы так гаворыце? — яшчэ больш загараўшыся ад сораму, што ёй, самай маладзейшай у купэ, прыходзіцца адстойваць праўду пра каханне, засупярэчыла студэнтка. — Гэта-ж няпраўда.

— А чаму-ж няпраўда? — рэзка павярнулася да яе сухатварая жанчына. — І вельмі нават праўда.

І яна тут-жа пачала заўзята падмацоўваць свой тэзіс прыкладамі з жыцця, расказала гісторыю пра аднаго

неякага мужчыну з іхняга сяла, які за два гады «змяніў чатыры жонкі».

— Ну, — выслухаўшы адпавядала студэнтка. — Гэты ваш мужчына проста распуснік і жулік, і за гэта ён яшчэ панясе пакаранне. А каханне ўсё-такі ёсць, без яго... без яго і жыцця на свеце не было-б.

Мужчына ў капелюшы, весела пасміхаючыся, прыслухваўся да спрэчак, што загарэліся пасля яго рэплікі, і, паглядаючы з-за газеты, час-ад-часу падміргваў чарнявай жанчыне, што моўчкі сядзела насупраць яго.

— А вось вы, — мужчына паглядзеў на чарнявую жанчыну, — я ўпэўнен, маеце сваю асаблівую думку на гэты конт. Праўда?

Чарнявая жанчына ўсміхнулася.

— Хочаце і мяне ўцягнуць у спрэчку? — сказала яна, рукам галавы адкінуўшы завіток звесаўшых на лоб чорных валасоў. — Вядома, маю... толькі мая думка ніякая не асаблівая. Я проста не згодна з вамі, вось і ўсё, — сказала яна жанчыне з кашолкай на каленях. — Вядома, бываюць у жыцці і вельмі складаныя вузлы, але ва ўмовах нашага быту яны развязваюцца часцей за ўсё шчасліва. Я вось на колькі дзён еду ў госці да свайго сяброўкі, настаўніцы. З ёю такое адбылося, што... Э, толькі гэта доўгая гісторыя, — махнула рукою чарнявая жанчына.

Але тут усе, у тым ліку і мужчына з газетай у руках, і сухатварая жанчына, і асабліва студэнтка, заінтрыгаваныя яе словамі, пачалі прасіць яе расказаць гісторыю той настаўніцы. Чарнявая жанчына спачатку адмаўлялася, але пасля дружнага націску ўсіх прысутных саступіла і пачала расказаць.

— Маю сяброўку завуць... ну, я не буду называць яе сапраўднае імя, няхай яна будзе звацца Наташай. Яшчэ ў тэхнікуме яна пазнаёмілася са студэнтам апошняга курса сельскагаспадарчага тэхнікума, Анатолем К. Гэта быў вясёлы, адкрыты і шчыры хлапец, прыгожы, з светлымі кучаравымі валасамі, высокі, стройны. Не прайшло і месяца пасля іх знаёмства, як яны ўжо так закахаліся, што не маглі адзін без другога жыць. Яны сустракаліся амаль штодня і заўсёды былі такія шчаслівыя, што нам, сяброўкам, аж зайздросна было на іх глядзець. Калі ў Анатоля, у сувязі з вучобай, не было часу доўга быць у нас, то ён хоць на тры хвілінкі, але заскакваў у інтэрнат, праведаць Наташу.

Па сканчэнні тэхнікума Анатоля накіравалі працаваць на яго радзіму, Бабруйшчыну, аграномам у вёску Крышычы. Год яны з Наташай былі ў разлуцы, і гэты год, як брытва на пробе асялком, паказаў, што іх каханне сапраўднае і вялікае, бо разлука не толькі не затушыла яго, а яшчэ больш распаліла.

Наташы пашанцавала: калі нас, скончыўшых тэхнікум, размяркоўвалі па раёнах, у аддзеле народнай асветы ўлічылі яе просьбу і накіравалі на працу ў тая-ж самыя Крышычы, дзе працаваў і Анатоля. Ну, вядома, як толькі Наташа прыехала ў вёску, яны адразу і пажаніліся. Але мне выпала іх праведаць толькі праз год, калі ў іх ужо нарадзілася дачка Галя. Скажу проста — шчаслівая была гэта сямейка, вельмі шчаслівая. Жылі яны дружна, зладжана, адзін аднаго разумелі з поўслова і верылі адзін аднаму, як сабе. Наташа па-ранейшаму працавала ў школе, а яе маці дапамагала гадаваць Галінку. Анатоля ў той час быў пераведзены на працу ў МТС і займаўся асушкай балот. Работы ў яго было вельмі многа, але ўвесь той час, які заставаўся ў яго вольным, ён цалкам аддаваў сям'і. Ён любіў забаўляцца з Галінкай, насіў яе на руках да рэчкі. У выходныя дні ездзіў з Наташай у горад, наведваў кіно, тэатр.

Так прайшло тры гады. І раптам мірнае і шчаслівае жыццё сям'і было абарвана. Сорок першы год. Анатоля, лейтэнант запасу, быў адразу-ж мабілізаваны ў армію. У сваіх некалькіх пісьмах, якія ён паспеў напісаць Наташы з часці, ён настойваў, каб яна як найхутчэй эвакуіравалася. Хутка Наташа разам з Галінкай і маці выехалі на ўсход, углыб краіны.

Яны спыніліся на жыхарства за Волгай, непадалёк ад Саратава, у Краснаярскім раёне. Там яна пачала працаваць спачатку рахункаводам у калгасе, а праз кароткі час па сваёй спецыяльнасці, настаўніцай. Хутка праз бюро па росшуку эвакуіраваных Анатоля даведаўся пра яе адрас, і яны наладзілі пісьмовую сувязь. Кожны атрыманы ліст ад Анатоля асвятляў вялікай радасцю дні Наташы. Трэба сказаць, што гэта былі не лёгкія дні — ёй прыходзілася многа працаваць і ў школе, і ў калгасе, прыходзілася перажываць і матэрыяльныя цяжкасці.

Але ўсё гэта было-б нішто, калі-б у сорок другім годзе Наташы не давялося знесці адзін за адным два цяжкія ўдары. Вясною, захварэўшы на запаленне лёгкіх, памерла яе старэнькая маці. А ўвосень... ўвосень паштальён прынес ёй пісьмо, што ў баях за К. забіты яе Анатоля. Не паранены, і не загінуў без вестак, а забіты.

Гэтае гора звалілася нечакана і ледзь не зламала Наташу. Першыя тыдні яна і працавала і жыла, як-бы ў сене, засмучаная, маўклівая, не праяўляючы ні да чаго ніякай цікавасці. Дапамаглі ёй вычуныць ад гэтага цяжкага смутку сябры па рабоце. Яны акружылі Наташу цёплай таварыскай увагай, часта прыходзілі да яе, уцягнулі ў грамадскую працу. А яшчэ, што вярнула яе да інтарэсаў жыцця — клопаты пра дачку Галю, якой яна цяпер аддавала ўсе свае сілы. Праз некалькі месяцаў Наташа спісалася з адной сваёй добрай знаёмай, нават нейкай далёкай сваячкай, якая пражывала ў Вольскім раёне той-жа Саратаўскай вобласці і, калі скончыўся навучальны год, пераехала да гэтай сваячкі.

Час ад часу, усё яшчэ захоўваючы іскарку надзеі, што смерць Анатоля — непаразумеўне, яна пісала лісты то ў часці, то ў штаб Вярхоўнага камандавання з запросамі пра мужа. Але адказ адусюль быў адзін і той-жа — Анатоля забіты. Яна пасылала пісьмы на месца ранейшага жыхарства, у Краснаярскі раён — можа туды дайшла якая вестачка пра яго, але і адтуль кожны раз адказы былі бязрадасныя.

Так прайшоў год і яшчэ поўгода. Савецкая Армія, разграміўшы немцаў пад Сталінградам, пачала ачышчаць нашу радзіму ад фашысцкай нечысці. Крок за крокам вызвалялася ад ворага і наша Беларусь. Увосень 1944 года Наташа, атрымаўшы выклік абласнога аддзела народнай асветы, вярнулася з эвакуацыі на сваё старое месца працы, у Крышчы. Былое памяшканне школы тут было спалена немцамі, маёмасць разграблена. Школу прышлося арганізоўваць на голым месцы. Розных клопатаў і працы было столькі, што ўвечары Наташа, амаль знісіленая, валілася ў ложка.

Але праца не палохала яе, наадварот, — яна сама шукала працы і знарок стамлялася, каб не даць сябе пад уладу цяжкіх думак пра Анатоля.

Але час ішоў, а ён, як вядома, найлепшы лекар у такіх справах. І рана Наташы паступова загойвалася. Скончылася вайна. Наташа неяк уся акрыяла, прымірылася з лёсам і, калі не лічыць дробных зморшчынак каля вачэй ды яшчэ нейкай заўчаснай сталасці, якая выразна легла на яе твары, ніякіх іншых знакаў перанесенага гора ў яе нельга было заўважыць.

А яшчэ праз поўгода я даведалася, што Наташа вышла замуж. Мужам яе стаў таварыш па працы, нехта Андрэй Б., дырэктар школы, па ацэнцы ўсіх, ад каго я чула пра яго, чалавек вельмі станоўчы — разумны, добры, чулы і ўважлівы да людзей. У арміі ён уступіў у партыю, быў многа разоў узнача-

роджаны. Не ведаю, ці адказвала яму Наташа такім-жа пачуццём, але ён пакахаў яе вельмі моцна. У тым, што яны пажаніліся, вялікае значэнне мела, мусіць, і тое, што Андрэй вельмі-ж шчыра, па-сяброўску і разам з тым, як самы клапатлівы бацька, адносіўся да Наташынай дачкі Галінкі, якой к таму часу было ўжо сем гадоў. Прынамсі, калі Наташа пісала мне пісьмо пра сваё другое замужжа, яна многа разоў падкрэслівала, што Андрэй крануў і расчуліў яе сваімі надзвычай цёплымі і шчырымі адносінамі да яе дарагой дзяўчынкі.

Новае жыццё Наташы ішло роўна, без адхіленняў ад нормы. З цягам часу яна з радасцю пераканалася, што не памылілася ў сваім новым мужу, што ён будзе ёй добрым сябрам у жыцці і замяніць бацьку Галінцы.

Толькі часамі, рэдка-рэдка, у іх адбываліся невялікія спрэчкі. Гэта нават былі не спрэчкі, а нешта іншае. Моцна падлюбіўшы Наташу, Андрэй часамі пачынаў рэўнаваць яе да Анатоля. Справа ў тым, што Наташа яшчэ да замужжа выгаварыла сабе права павесіць на сцяне партрэт Анатоля і часта ўспамінала яго, часамі забываючы, што такія ўспаміны для Андрэя балючыя. Між іншым, ад Галінкі яна не хавала праўды — яна ёй проста сказала, што першы яе папа загінуў у баях з фашыстамі, а «папа Андрэй» — яе айчым. Андрэй разумеў, адкуль ішло гэта ў Наташы — ад яе моцнага кахання да Анатоля — і дараваў ёй гэта. Але часамі не гледзячы на ўсю нелагічнасць сваіх паводзін, усё-ж успыхваў у кароткім прыпадку рэўнасці.

Аднойчы ён нават паставіў перад Наташай адно рэзкае пытанне, хаця сам адчуваў яго бестактоўнасць: калі-б здарыўся пуд і раптам Анатоля аказаўся жывым, з кім-бы яна працягвала жыць — з ім ці з Анатолем? Наташа, абняўшы яго за плечы, упрасвала не задаваць ёй такіх складаных пытанняў. Яна пазбягала думаць пра гэта.

Але акурат так выпала, што жыццё паўтарыла пытанне Андрэя. Вясною сорок шостага года ў Крышчы раптам прыехаў «забіты» Анатоля. Аказваецца, ён сапраўды ў адным баі быў цяжка паранены і памылкова залічаны ў забітыя. Ён быў падобраны санітарамі суседняй часці і доўга лячыўся ў шпіталі. Затым выконваў адно небяспечнае ўрадавае заданне, і часова перапіска не магла ўзнавіцца. Потым ён пісаў пісьмы на Краснаярск, але яны чамусьці вярталіся назад. Ён згубіў яе след, а цяпер, праз тры гады, нечакана вярнуўся.

Увечары ён зайшоў у хату, дзе жылі Андрэй з Наташай. Гэта былі глыбока трагічныя хвіліны для ўсіх траіх. Адзін рукаў Анатоля быў пусты, заткнуты за пояс. Ён многа змяніўся за вайну, пастарэў. Да таго-ж вялікі боль ад таго, што здарылася, скажаў пакутай яго твар. І яго нават цяжка было пазнаць. Але Наташа, бядома, пазнала яго адразу, а глянуўшы на пабляднелы

Наташын твар, на якім імгненна адлюстраваліся і вялікая радасць, і збянтэжанасць, і спалох, Андрэй таксама адразу здагадаўся, хто перад ім.

— Толя!... — у першы момант, не маючы сіл нават скрануцца з месца, ускрыкнула Наташа. Многа чаго хацела ўкласці ў гэты кароткі выгук Натэша. Яна хацела-б сказаць і пра тое, як яна чакала Анатоля з вайны, і як моцна яна яго любіла, і як доўга не верыла ў яго смерць, і як потым зняверылася і вышла замуж, але засталася ў думках вернай яму, і які сумленны і ні ў чым не вінаваты яе новы сябра Андрэй. Хацела сказаць многае, а здолела толькі зноў паўтарыць:—Толя!

Але Анатоля нерухама стаяў каля парога і ў суровым маўчанні пазіраў на іх. У яго поглядзе не было гнева, а толькі свіціўся глыбокі смутак і боль.

— Толя, даруй мне, даруй!—з слязмі ў голасе раптам закрывала Наташа і кінулася да Анатоля. Але той рашучым рухам сваёй здаровай правай рукі спыніў яе і рэзкім, асіплым ад хвалявання голасам сказаў:

— Чакай...

І ён, як-бы не прыкмятаючы Наташу, ва ўпор паглядаў на Андрэя. Андрэй, які дагэтуль сядзеў на канаве, адразу ўстаў. Ён быў увесь бледны ад хвалявання. Паўнуўшы яшчэ толькі першы ўскрык Наташы, ён па голасу зразумеў, з кім з іх дваіх застанеца яна, і сэрца яго балюча сціснулася.

— Бачыш, Наташа, — цяжка сказаў ён у наступіўшай напружанай цішыні, — ты тады збаялася адказаць мне на мае пытанне. Цяпер само жыццё паўтарыла яго. Нам усім траім было-б лягчэй, калі-б адказала мне тады, а не цяпер. Бывай!—Андрэй нізка схіліў галаву і шэптам дадаў:—Бывай, любая мая Наташа!

І раптам ён выпрастаўся і паглядзеў на Анатоля:

— А вам скажу, што яна ні ў чым не вінаватая, і вы сапраўды павінны дараваць ёй.

І Андрэй пайшоў. Наташа і Анатоля засталіся ўдваіх. Сурова сцяўшы губы, Анатоля глыбока задуманы стаяў і маўчаў, не пазіраючы на Наташу. Так цягнулася можа некалькі доўгіх хвілін, і Наташа не вытрымала.

— Толя, чаму ты маўчыш? Толя! — у роспачы выгукнула яна. — Гэта непаразуменне. Роўна тры гады таму назад я атрымала паведамленне аб тваёй смерці. Я думала... Але я... Вось яно, вось... — кінулася Наташа да куфэрачка, дзе ляжала паведамленне, як быццам таё даўняе пажаўцелая паперка магла ўсё вырашыць і некай апраўдаць яе перад ім і прынесці самому Анатолю па-лёгка.

Але Анатоля нават не глянуў на паперку.

— Дзе наша дачка Галінка? — адхіліўшы руку Наташы, сурова спытаў ён.

Наташа кінула на стол паперку і паспешна пайшла ў другі пакой.

— Хадзі...

Ён доўга паглядаў на спаўшую дачку, непазнавальна вялікую, нейкую і блізкую і чужую, і слёзы заслалі яму вочы. Потым ён хутка пацалаваў яе і вярнуўся ў першы пакой.

— Ведаеш, Наташа, — ціхім, але цвёрдым голасам сказаў ён, — я таксама не магу застацца ў цябе... Можна ты і не вінаватая, але я наўрад ці здолею дараваць табе тое, што здарылася. Жыві, як жыла, — так будзе лепш для нас абодвух. Бывай...

— Толя, — заламіла ў адчай рукі Наташа, — як-жа гэта? Я-ж цябе так чакала! Я-ж цябе так люблю! Гэта непаразуменне.

— Так будзе лепш для нас абодвух, — цвёрда паўтарыў Анатоля. І пайшоў...

І вось Наташа засталася зусім адна. Збянтэжана тым, што адбылося, яна цяпер зноў замкнулася ў сабе, цалкам аддаўшыся працы, выхаванню дачкі...

Праз месяц, паўтара пасля таго здарэння, яе аднойчы наведаў Андрэй.

— Калі-б вы жылі разам, — сказаў ён Наташы, — я не меў-бы ніякага права станаўцца вам на дарозе. Але цяпер, калі Анатоля адмовіўся ад цябе, я хачу табе зноў прапанаваць сваю дружбу і вярнуцца. Ты-ж ведаеш, як я люблю цябе. Скажы, што ты думаеш пра гэта?

Але Наташа адмовіла яму. Яна сказала, што наогул ніколі больш не пойдзе замуж. Вось і ўсё...

Чарнявая жанчына замоўкла, паглядаючы ў акно, за якім праплываў вясенні лес. Мы ўсе раптам пачулі, як роўнамерна і моцна ляскоўчыць, паспяваючы ўсё ўперад і ўперад, колы цягніка—дагэтуль мы быццам і не чулі іх вясёлага перабору. Студэнтка, якая ўся аж хвалявалася за лёс тых трох незнаёмых ёй людзей, уся ўстрапянулася.

— Як? І гэта ўсё? Анатоля хіба не вярнуўся да Наташы? Вы-ж казалі, што яны так любілі адзін аднаго.

— «Вось і ўсё» — гэта так сказала тады Наташа Андрэю, — усміхнуўшыся, працягвала чарнявая жанчына. — А што датычыць Анатоля, то ён, вядома-ж, вярнуўся да Наташы. Праўда, прайшоў немалы час, прайшло больш года пасля той іх першай размовы, пакуль яны сышліся. Анатоля, як і да вайны, пачаў працаваць аграномам. Ён многа перажываў, бо па-ранейшаму кахаў Наташу, але нешта было такое, што ўтрымлівала яго ад таго, каб адразу-ж сыйсціся з ёю. Я так думаю, што ён чакаў, пакуль утаймуецца яго першы пякучы боль, нанесены гэтым здарэннем.

І вось прайшоў час, і ён вярнуўся да яе, я ўпэўнена — назаўсёды. І калі-б вы ведалі толькі, як дружна і шчасліва яны цяпер жывуць! Заўтра дзень нараджэння Наташы, і я вось еду да іх у госці.

— Ой, як добра! — усклікнула радасна студэнтка. — І правільна ён зрабіў, што вярнуўся!

— М-да, нічога не скажаш, — складаны вузельчык! — адкінуўшыся, задумёна прамовіў дзядзька ў капелюшы, цярэбчы бародку. — А ведаеш, — вярнуўся ён да чарнявай жанчыны, — такія шчырыя і чыстыя ўзаемаадносіны паміж людзьмі, такая шчаслівая канцоўка — у жыцці, а не ў кнігах або ў кіно — магчыма толькі ў нашым савецкім быту. Над нашымі людзьмі ў будове сям'і не вісіць цяжар ніякіх іншых меркаванняў, акрамя пачуцця кахання, пачуцця доўгу ў адносінах да сям'і, дружбы. Калі-б гэта было інакш, то і вузел гэты ніколі не быў-бы развязаны.

— Безумоўна, Анатоля і Наташа будуць шчаслівыя, — гарача і безапеляцыйна заявіла студэнтка, — бо яны любяць адзін аднаго, і на іхнім шляху не стаіць ніякіх перашкод да шчасця.

Цягнік спыніўся на нейкай невялікай прамежнай станцыі. Раптам студэнтка падхапілася, падбегла да акна.

— Ой, — ускрыкнула яна, — гэта-ж мая станцыя! — Я пабегла. Бывайце!

Паспешна схпіўшы свае рэчы, яна хуценька пайшла да выхаду. А мы засталіся ў купэ, і кожны з нас мімаволі працягваў думаць пра складаны лёс трох незнаёмых нам людзей.

Тымчасам у суседнім купэ ўсё яшчэ ляскалі і ляскалі костачкамі даміно.

1948 г.

Рэдакцыйная калегія: А. П. УС (адказны рэдактар), А. І. ФЕДАСЮК, А. Н. ЗАХАРАВА, В. І. ФІЛІПАВА, К. А. АБУШЭНКА, Г. Л. ДАЗОРЦАВА.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП(б)Б.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Пушкіна 55, пакой 23.

Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4.

АТ 02418.

Тыраж 10.000.

Падпісана да друку 12/V-48 г.

Заказ №170.

Мінск, друкарня імя Сталіна, Пушкіна, 55.

З Першым Маем!

Сінявокія пралескі
З лісця выпайзлі на ўзлеску.
Пад ялінаю кашлатай
Сон ліловы, быццам з ваты,
Глянуй, грэецца на сонцы.
А арэшына ў старонцы
Залацістыя сярожкі,
Як казуля свае рожкі.
Выстаўляе, дражніцца
І яна дурашніца...
Паглядзі, ў іпакоўні нашай —
Доўгадзюбыя іпакі.
А у полі па-над пашай
Жаваронка трэль ляціць:
— Хутка прыдзе,
хутка прыдзе
Самы лепшы,
самы першы,
вяселейшы,
прыгажэйшы,
Гаманлівы, быццам гай,
І славу ты на ўвесь край —
Месяц май...

Кветкамі яго прымаем,
Песняй звонкаю
спаткаем,
— З Першым Маем!
З Першым Маем!
Усіх чыста прывітаем.
Павязуць дзіцячы сад
На машыне на парад,
І чырвоныя сцяжкі,
І прыгожыя значкі —
Усё, што мы прыгатавалі,
Усё убачыць родны Сталін,
Майскім сонцам усміхнецца,
З намі разам засмяецца.
Заспяваюць птушкі з намі,
Каб усе на свеце зналі,
Як святкуе Першы Май
Наш ішчаслівы вольны край.
І салютам гулкім, звонкім
Палятуць снапамі зоркі
Да вяршалінай бяроз,
У вышыню і сінь нябёс.

ЦЕНА 1 руб. 50 коп.

Детская книга о жизни и труде в деревне

Издательство «Звезда»

4687

Фот. В. Лунев